

Stavovi stručnjaka o javnoj dostupnosti registra seksualnih prijestupnika u Hrvatskoj

Jug, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:497872>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Iva Jug

**STAVOVI STRUČNJAKA O JAVNOJ
DOSTUPNOSTI REGISTRA SEKSUALNIH
PRIJESTUPNIKA U HRVATSKOJ**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU

IVA JUG

**STAVOVI STRUČNJAKA O JAVNOJ
DOSTUPNOSTI REGISTRA SEKSUALNIH
PRIJESTUPNIKA U HRVATSKOJ**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Ines Sučić

Zagreb, 2022.

Sažetak

Registri seksualnih počinitelja predstavljaju jednu od kompleksnijih mjera nadzora seksualnih počinitelja. Ne uključuju samo veliki broj podataka o seksualnim počiniteljima koji se moraju stalno ažurirati već povlače za sobom i brojne dileme o načinim uporabe i dostupnosti tih podataka javnosti. Iako trenutno samo Sjedinjene Američke Države imaju registar seksualnih počinitelja koji obuhvaća gotovo sve kategorije seksualnih delikata te je dostupan javnosti, u drugim se državama također zadnjih desetljeća vode rasprave o mogućnostima uvođenja ove metode nadzora seksualnih počinitelja. Sukladno, ovim istraživanjem nastojalo se ispitati mišljenja hrvatskih stručnjaka o mogućoj javnoj dostupnosti registra seksualnih prijestupnika u Hrvatskoj. Istraživanje je provedeno metodom polustrukturiranog intervjua sa hrvatskim stručnjacima iz područja društveno-humanističkih znanosti koji se u svom svakodnevnom radu susreću s počiniteljima i žrtvama kaznenih djela. Dobiveni rezultati pokazuju kako se ispitani stručnjaci ne slažu s uvođenjem javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika u Hrvatskoj. Smatraju kako bi uvođenje javno dostupnog registra imalo više negativnih nego pozitivnih posljedica. Kao glavne razloge protiv uvođenja javno dostupnog registra počinitelja seksualnih delikata navode kako nakon njegova uvođenja vjerojatno ne bi došlo do smanjenja recidivizma seksualnih počinitelja te bi samo institucijama bile nametnuta dodatna zaduženja, a kod građana bi se potaknuo lažni osjećaj sigurnosti, a moguće i želja za osvetom prema počiniteljima. Osim toga, smatraju kako bi takva praksa mogla samo pridonijeti daljnjoj sekundarnoj viktimizaciji žrtava, a samim seksualnim počiniteljima bila bi uskraćena prijeko potrebna rehabilitacija i otežana ponovna reintegracija u zajednicu.

Ključne riječi: registar seksualnih počinitelja, seksualni delikti, stručnjaci, stavovi, nadzor

Abstract

Sex offender registries represent one of the more complex measures of sex offenders' supervision. Not only do they include a large amount information on sex offenders that must be constantly updated, but they also entail numerous dilemmas about the methods of use and availability of this data to the public. Although currently only the United States of America has a register of sex offenders which includes almost all categories of sexual offenses and is available to the public, discussions have been held in other countries for the last decades about the possibility of introducing this method of sex offenders' supervision. Accordingly, this research sought to examine the opinions of Croatian experts on the possible public availability of the register of sex offenders in Croatia. The research was conducted using the method of semi-structured interviews with Croatian experts in the fields of social and human sciences, who during their daily work have contacts with both perpetrators and victims of criminal acts. The obtained results show that the surveyed experts do not agree with the introduction of publicly available register of sex offenders in Croatia. They believe that publicly accessible register would have more negative than positive consequences. They state that this practice would probably not result in reduction in recidivism of sex offenders, institutions would be additionally burdened by the amount of new duties and citizens would get a false sense of security and potentially get opportunity to express their revenge toward perpetrators. In addition, they believe that such practice could only contribute to additional secondary victimization of the victims and sex offenders themselves would be denied necessary rehabilitation and appropriate reintegration into the community.

Keywords: sex offenders registry, sexual offenses, experts, attitudes, supervision

Sadržaj

Uvod	2
Javno dostupan registar seksualnih prijestupnika u SAD-u	3
Registri seksualnih počinitelja u drugim državama i ostali oblici njihova nadzora	5
Registar seksualnih počinitelja i javnost	6
Registar seksualnih prijestupnika i seksualni prijestupnici	7
Registar seksualnih prijestupnika i žrtve seksualnog nasilja.....	8
Seksualni delikti, kažnjavanje i nadzor počinitelja seksualnih delikta u Hrvatskoj	9
Cilj i problemi	12
Metoda	12
Sudionici	12
Instrumenti.....	13
Postupak.....	14
Analiza podataka	14
Rezultati	15
Rasprava	28
Nedostaci i smjernice za buduća istraživanja	33
Zaključak	34
Literatura	36
Prilozi	41

Uvod

Seksualno nasilje jedno je od najtežih oblika nasilja koji ugrožavaju temeljna ljudska prava. Ne uključuje samo fizički napad, već i napad na intimne i psihološke granice osobe. Glavna mu je karakteristika nepostojanje pristanka žrtve, a u socijalnoj okolini praćen je šutnjom i iznimno malim brojem prijava. Pretpostavlja se kako na svaki prijavljeni slučaj seksualnog nasilja postoji još 15 do 20 neprijavljenih slučajeva. Počinitelj seksualnog nasilja može biti žrtvin partner, član obitelji, osoba kojoj žrtva vjeruje ili koja iskorištava poziciju moći, poznanik ili nepoznata osoba (Mamula, 2011). Prema podacima istraživanja provedenog u Hrvatskoj, seksualni počinitelji su najčešće muškarci u dobi od 30 do 49 godina, 61% ima završenu samo osnovnu školu, 51% je u braku, a 52% je već bilo kazneno procesuirano, od čega 39% za seksualno nasilje (Mužanić i sur., 2010). Maloić (2021) zaključuje kako broj istraživanja seksualnih počinitelja u Hrvatskoj nije velik, a većinom se odnose na prepoznavanje seksualnog nasilja i na postupanje sa žrtvama. S druge strane analizom medijskog izvještavanja u Hrvatskoj utvrđen je velik interes za seksualne delikte (Juričić, 2020), što je zabrinjavajuće jer su glavni izvor informacija o seksualnim počiniteljima za javnost upravo mediji koji najčešće ne daju objektivni i cjelovit prikaz seksualnih počinitelja (Gakhal i Brown, 2011). U javnosti je prisutan strah od seksualnih počinitelja i seksualnog nasilja zbog čega je tretman seksualnih počinitelja specifičan u odnosu na ostale počinitelje kaznenih dijela te se ponekad uvode i mjere njihova nadzora i nakon odsluženja kazne (Klein i Cooper, 2019). Uzrok straha nisu samo dalekosežne posljedice seksualnog nasilja (Carey, 2018), već i stereotipi o seksualnim počiniteljima, kao što je stereotip da su seksualni počinitelji kronični recidivisti (Dowler, 2006).

Seksualno nasilje danas se nastoji nadzirati na razne načine, a najpoznatiji način je putem registara seksualnih prijestupnika. Prvi registar seksualnih prijestupnika uveden je još 1947. godine u saveznoj državi Kaliforniji (Snarr i Parnas Frederick, 2018), a danas registri seksualnih počinitelja postoje u mnogim zemljama svijeta. Prema podacima iz 2014. godine (SMART, 2014) 18 zemalja u svijetu ima registar seksualnih počinitelja, ali niti u jednoj državi informacije o seksualnim počiniteljima nisu toliko sveobuhvatne i u tolikom stupnju dostupne javnosti kao u SAD-u.

Javno dostupan registar seksualnih prijestupnika ima za cilj smanjiti broj seksualnih delikata i spriječiti mogućnost recidiviranja seksualnih počinitelja. Osim navedenog, cilj je da

informacije dostupne u registru olakšaju policiji istragu počinjenih seksualnih delikata, bez obzira je li osoba koja ih je počinila od prije registrirani seksualni počinitelji ili nije (Vess i sur., 2011). Međutim, istraživanja koja bi ukazala na opisane koristi javno dostupnog registra ne daju konzistentne nalaze (Prescott i Rockoff, 2011). Također, javno dostupni registar zahtjeva velike materijalne izdatke zbog troškova opreme i rada policijskih i drugih državnih službenika kojima je posao nadzor seksualnih počinitelja (Zevitz i Farkas, 2000). Vjerojatno postoje i ostale, do sada nedovoljno istražene posljedice po državne i pravne institucije, a naravno istraživanja su ukazala i na niz potencijalno negativnih posljedica po žrtve, javnost, kao i počinitelje seksualnih delikata (Bartels i sur., 2020; Evans i Cubellis, 2015; Lasher i McGrath, 2012; Levenson i Cotter, 2005b; Malesky i Keim, 2001; Matson i Lieb, 1996; Stinson i Gonsalves 2014; Tewksbury, 2005).

Sukladno, zbog postojanja interesa javnosti za uvođenje registra počinitelja seksualnih delikata i nedovoljnoj istraženosti implikacije takve prakse, ovim će se radom istražiti stajališta stručnjaka prema korištenju seksualnog registra u Hrvatskoj te mogućim posljedicama i prednostima njegove javne dostupnosti. Istraživanje je provedeno sa stručnjacima zbog pretpostavke da će osobe koje u svom poslovnom okruženju imaju veći doticaj sa seksualnim prijestupnicima ili njihovim žrtvama te posjeduju određena znanja o tim temama biti u mogućnosti pružiti stručniji i informiraniji sud od prosječnih građana. Intervju kao metoda istraživanja je odabran jer više od ostalih metoda omogućuje traženje novih spoznaja, razvoj razumijevanja problema, otkrivanje novih perspektiva i stjecanje više znanja o nedovoljno istraženom području (Milas, 2005), pogotovo osjetljive tematike, što ga čini prikladnom metodom za ovo istraživanje.

Javno dostupan registar seksualnih prijestupnika u SAD-u

Nadzor osoba koje su počinile seksualni delikt česta je tema rasprava, ne samo državnih službenika, već i građana, a u javnosti je poznat oštri model nadzora u Sjedinjenim Američkim Državama. Naime, U SAD-u je još od početka 1990-tih godina započeo niz zakonskih reformi koje su uključivale pooštavanje zakona, pojačani nadzor seksualnih prijestupnika nakon odsluženja zatvorske kazne te ulaganje napora u obavještavanje građana o identitetu i prebivalištu seksualnih prijestupnika (Klein i Cooper, 2019). Prvi registar seksualnih prijestupnika u SAD-u kreiran je 1994. godine temeljem zakonskog propisa pod nazivom “Jacob Wetterling - zločini protiv djece i zakon o registraciji seksualno nasilnih počinitelja”. Zakonski propis dobio je naziv po 11-o

godišnjem dječaku koji je otet te se još uvijek smatra nestalim (Schiavone i Jeglic, 2009). Navedenim zakonskim propisom od saveznih država tražilo se da pod određenim federalnim smjericama, kreiraju registar seksualnih prijestupnika (Burchfield i sur., 2014). Iako registar pod legislativom “Jacob Wetterling” nije bio dostupan javnosti, samo dvije godine nakon njegova donošenja, građanima SAD-a prvi su puta bile dostupne informacije iz registra seksualnih prijestupnika (Klein i Cooper, 2019). Odluka kojom je to omogućeno nazvana je „Meganin zakon“, a donesena je zbog silovanja i ubojstva sedmogodišnje Megan Kanke koje je počinio počinitelj koji je već odslužio kaznu zatvora za kazneno djelo seksualnog nasilja prema djetetu (Levenson i Cotter, 2005a). Odluka je zahtijevala od saveznih država i lokalnih jurisdikcija da građanima omoguće pristup informacijama o imenu i prezimenu seksualnih prijestupnika u njihovoj zajednici, njihove fotografije te adrese stanovanja. Informacije su građanima pružene na različite načine: putem letaka, sastanaka s gradskim vijećnicima te obilaskom domova „od vrata do vrata“ (Matson i Lieb, 1996). Sljedeće pooštavanje mjera slijedi 2006. godine kada je u Kongresu SAD-a izglasan „Adam Walsh zakon“ - zakon o zaštiti i sigurnost djece (eng. AWA). Navedeni zakon ima funkciju ujednačavanja registriranja seksualnih počinitelja u svim saveznom državama SAD-a kako bi se podaci mogli objediniti i u Nacionalnom registru seksualnih prijestupnika te se dodavati u druge registre saveznih država, na primjer, u slučaju preseljenja seksualnog počinitelja (Schiavone i Jeglic, 2009). Sukladno, svi seksualni prijestupnici u SAD-u registrirani su u jednom ili više registara seksualnih prijestupnika saveznih država, ovisno o tome jesu li djelo počinili u istoj saveznoj državi u kojoj žive, rade ili se školuju. Seksualni prijestupnici svrstavaju se u kategorije ovisno o težini počinjenog djela, točnije, ovisno o tome je li procijenjeno da predstavljaju nisku, srednju ili visoku razinu rizika. Seksualni prijestupnici visoke razine rizika dužni su svaka tri mjeseca potvrditi svoje podatke, posebice mjesto prebivanja, a registrirani su doživotno. Prijestupnici srednjeg rizika svoje podatke ažuriraju svakih 6 mjeseci i registrirani su 25 godina dok prijestupnici niskog rizika jednom godišnje ažuriraju osobne podatke te su registrirani 15 godina (SORNA, 2006). Osim navedenih mjera, zakonom Adam Walsh, registar seksualnih prijestupnika postaje dostupan građanima putem interneta (Campregher i Jeglic, 2016).

Navedeni skup zakona nosi zajednički naziv SORNA (eng. *Sex Offender Registration and Notification Act*), a prema njemu seksualni počinitelj je osoba koja je počinila i optužena je za neki seksualni prijestup kao što su javno uriniranje, pedofilija, silovanje, posjedovanje ili izrada dječje pornografije i sl. (SMART, n.d.). Prema Registru seksualnih prijestupnika savezne države New

York (<https://www.criminaljustice.ny.gov/nsor/>) informacije o seksualnim počiniteljima, uključujući i način kako im pristupiti, dostupne su javnosti s obzirom na razinu rizika koju predstavlja seksualni počinitelj, a koju određuje sudac po okončanju sudskog postupka. Putem *online* registra dostupne su informacije o počiniteljima srednjeg i visokog rizika, dok su informacije o počiniteljima niskog rizika dostupne samo telefonom. Dostupne informacije uključuju adresu počinitelja, djelo zbog kojeg je počinitelj uvršten u registar, prijašnje prijestupe (ako ih je počinio), jednu ili više fotografija, model i registarsku oznaku automobila, opis uvjetne ili probacijske supervizije i bilo koje druge informacije koje identificiraju počinitelja, kao što su ime, prezime, visina, težina, boja kose i očiju, tetovaže i sl. (New York State, *Devision of Criminal Justice Services*, n.d.).

Registri seksualnih počinitelja u drugim državama i ostali oblici njihova nadzora

Jedina zemlja koja ima slično uređenje SAD-u je Južna Koreja, no u nacionalnom registru Južne Koreje nalaze se samo počinitelji seksualnih delikata na štetu djece (SMART, 2014). Savezna država Zapadna Australija isto nudi javne informacije o seksualnim počiniteljima, ali samo o onima koji nisu ispunili obvezu registriranja ili nisu dali ispravne podatke prilikom registracije zbog čega je njihova lokacija policiji nepoznata (West Australia Government, n.d.). Poljska, na sličan način, javno nudi samo informacije o počiniteljima seksualnih delikata koji su smatrani iznimno opasnima (Ministarstvo pravosuđa Republike Poljske, n.d.). Ostale države koje imaju neki oblik registra seksualnih počinitelja koji nije javno dostupan su, na primjer, Argentina, Francuska, Njemačka, Ujedinjeno Kraljevstvo, Jamajka, Maldivi, Irska i Kanada (SMART, 2014). Informacije uglavnom nisu javno dostupne ili su dostupne na zahtjev ako je razlog zahtjeva opravdan na način da postoji sumnja da je osoba počinila seksualni delikt (Schulhofer, 2020).

Iako i druge države imaju registre seksualnih prijestupnika, koji nisu javno dostupni, registri nisu jedini način nadzora seksualnih počinitelja. Na primjer, u Ujedinjenom Kraljevstvu seksualni počinitelji moraju nadležnim službama dostaviti sve informacije o putu kada putuju izvan države te imaju ograničenu mogućnost zaposlenja na način da im je zabranjen rad s djecom, starijim osobama ili osobama s invaliditetom (UK Legislation, 2003). Pojedine savezne države u SAD-u zabranjuju seksualnim počiniteljima stanovanje u blizini škola (npr. udaljenost mora biti najmanje 610 metara), vrtića, parkova i stajališta školskih autobusa (Levenson i sur., 2007).

Osim navedenih ograničenja, pojedine države nalažu kemijsku ili fizičku kastraciju seksualnih počinitelja. U saveznoj državi Kaliforniji je još 1996. godine donesen zakon kojim se nalaže kemijska ili fizička kastracija svih seksualnih počinitelja koji recidiviraju (Meyer III i Cole, 1997). Kalifornija prednjači i u mjeri nadzora seksualnih počinitelja GPS-om (*Global Positioning System*). Naime, Kalifornija ima najveći sustav GPS motrenja seksualnih počinitelja koji je još 2016. godine pratio lokacije 7000 visoko rizičnih seksualnih počinitelja (Gies i sur., 2016).

S obzirom na rehabilitaciju, u većini saveznih država SAD-a seksualni prijestupnici moraju završiti program rehabilitacije prije povratka u zajednicu (West i sur., 2000). Skoro u svim slučajevima riječ je o kognitivno-bihevioralnoj terapiji (Moster i sur., 2008).

Registar seksualnih počinitelja i javnost

Javna dostupnost registra seksualnih prijestupnika ima prvenstveno cilj smanjiti broj seksualnih prijestupa te reducirati recidivizam na način da građani dobiju informaciju nalazi li se u njihovoj blizini seksualni prijestupnik (Crenny, 2021). Na taj način, dostupnost registra putem interneta zahtjeva od građana aktivnu participaciju u smanjenju seksualnih prijestupa traženjem informacije te planiranjem i provođenjem preventivnih mjera koje smatraju učinkovitim kako bi sebe i svoje bližnje zaštitili od potencijalnog seksualnog napada (Anderson i Sample, 2008). Iako su registri seksualnih prijestupnika lako dostupni građanima SAD-a, istraživanja su pokazala kako tek jedna trećina američkih građana pristupa javno dostupnom registru seksualnih prijestupnika (Anderson i sur., 2009; Anderson i Sample, 2008). Dodatno, u istraživanju stavova građana o javno dostupnom seksualnom registru Klein i Cooper (2019) su utvrdili kako više od 51% sudionika njihova istraživanja nikada nije pristupilo registru svoje savezne države. Niskim angažmanom građana javno dostupan registar seksualnih prijestupnika gubi smisao zbog kojeg je uveden. S obzirom da su američkim građanima pružene informacije o javno dostupnom registru seksualnih prijestupnika i kako mu pristupiti, Klein i Cooper (2019) u svom istraživanju navode kako te informacije nisu dovoljne jer građani ne znaju kako ih koristiti. Sukladno, manjak edukacije javnosti o seksualnim prijestupima općenito te o načinu prijavljivanja sumnjivih aktivnosti vjerojatno imaju učinak na nizak angažman građana (Cain i sur., 2017). S druge strane, istraživanja pokazuju da određene skupine društva informacije o seksualnim počiniteljima smatraju važnijima od ostatka populacije. Tako je u istraživanju Caputo i Brodsky (2004) utvrđeno da žene i roditelji maloljetne djece smatraju notifikacije o blizini seksualnih prijestupnika važnijima te općenito

iskazuju veći osjećaj straha od kriminaliteta i seksualnih prijestupa s obzirom na muškarce i osobe koje nemaju djecu. No, aktivno sudjelovanje u registru seksualnih prijestupnika putem notifikacija može građanima unijeti i lažni osjećaj sigurnosti. Roditelji mogu vjerovati da su im djeca sigurna ako su s odraslom osobom koja se ne nalazi u registru seksualnih prijestupnika, ali s obzirom da većina seksualnih počinitelja nije registrirana, informacija da netko nije naveden u registru ne osigurava zaštitu djeteta (Malesky i Keim, 2001; Matson i Lieb, 1996). Slični stereotipi koji nisu istiniti uključuju i vjerovanje da će počinitelj seksualnog napada na osobu ili njene bližnje vjerojatno biti stranac. Istraživanja su pokazala kako su počinitelji 93% seksualnih napada na djecu bile osobe koju su djeca poznavala (Levenson i sur., 2007), kao što su članovi obitelji ili bliski prijatelji (Levenson i Cotter, 2005a). Sukladno, Bartels i suradnici (2020) navode kako javno dostupni registri, osim što pružaju lažni osjećaj sigurnosti, odvrćaju pažnju javnosti sa stvarnih opasnosti.

Stereotipna mišljenja o seksualnim počiniteljima vjerojatno su uzrokovana medijskim prikazom ekstremnih slučajeva koji su rijetki, a osim stvaranja stereotipa dolazi i do povećanja straha od seksualnih počinitelja u zajednici (Malinen i sur., 2014). Mediji imaju ulogu u stvaranju moralne panike na način da zainteresiraju javnost za temu te potpomažu kreiranje negativnih stavova građana o seksualnim počiniteljima. No utvrđeno je da, nakon zasićenja temom te nakon što je mišljenje građana formirano, mediji prestaju imati utjecaj na stavove građana o seksualnim počiniteljima. Zatim nastaje stanje perpetualne panike – konstantnog interesa javnosti za temu seksualnih počinitelja. Iako mediji više ne izvještavaju o seksualnim prijestupnicima, građani i dalje aktivno traže informacije na tu temu, na primjer, putem interneta (Burchfield i sur., 2014).

Registar seksualnih prijestupnika i seksualni prijestupnici

Javni registar seksualnih prijestupnika same počinitelje seksualnih delikata izdvaja od ostalih prekršitelja zakona na način da nakon odsluženja kazne nastavljaju snositi posljedice svojih djela u obliku stigme. Stigmatizacija seksualnih počinitelja onemogućava njihovu reintegraciju u socijalno okruženje što dovodi do izolacije, a izolacija ima negativne posljedice na psihičko zdravlje počinitelja (Evans i Cubellis, 2015). U metaanalizi dotadašnjih istraživanja koju su proveli Lasher i McGrath (2012) utvrdili su kako 40% do 60% seksualnih počinitelja navodi gubitak prijatelja, usamljenost i izolaciju, sram, gubitak nade te otežanu rehabilitaciju kao psihološke

posljedice javno dostupnog registra. Osim negativnih posljedica po psihičko zdravlje, seksualni prijestupnici često imaju poteškoća s pronalaskom zaposlenja i beskućništvom. U istraživanju seksualnih počinitelja Tewksbury (2005) navodi kako je više od 45% sudionika koji su počinili seksualni delikt prijavilo gubitak ili poteškoće s pronalaskom stambenog prostora, 43% je prijavilo gubitak posla, više od polovice izgubilo je prijatelja te je 47% bilo uznemiravano od strane drugih. Nadalje, Malesky i Keim (2001) navode i ozbiljnu zabrinutost za osvetnička ponašanja građana prema seksualnim prijestupnicima koji se nalaze u javno dostupnom registru. Lasher i McGrath (2012) utvrdili su da i registrirani seksualni počinitelji i njihove obitelji ili ukućani trpe fizičko nasilje, oštećenje imovine te verbalno uznemiravanje. Nadalje, Levenson i Cotter (2005b) navode kako izolacija seksualnih počinitelja, nemogućnost zapošljavanja, rehabilitacije te neadekvatna potpora zajednice imaju negativan utjecaj na financijsko i emocionalno stanje seksualnih počinitelja, što onda može dovesti do pojave recidivizma. U istraživanju Stinson i Gonsalves (2014) provedenom na uzorku psihijatrijskih pacijenata, od kojih su gotovo polovicu činili seksualni počinitelji, utvrđeno je da seksualni počinitelji na psihijatrijskom liječenju imaju značajno veći broj pokušaja samoubojstava i samoozljeđivanja od ostalih psihijatrijskih pacijenata.

Iako postoji pogrešno mišljenje da je recidivizam iznimno čest kod seksualnih počinitelja, zapravo je manji nego kod počinitelja drugih kaznenih prekršaja (Tewksbury i sur., 2012). Štoviše, seksualni prijestupnici najčešće ne recidiviraju dodatnim seksualnim prijestupom, već nekim drugim kaznenim prekršajem, kao što je kršenje uvjeta registracije na javnom registru seksualnih prijestupnika (Tewksbury i sur., 2012). Lasher i McGrath (2012) pretpostavljaju kako do neseksualnog recidiviranja dolazi upravo zbog poteškoća s pronalaskom posla, mjesta za stanovanje te zbog nedostatka podrške okoline. Sukladno, stroži zakoni o seksualnim prijestupima mogu dovesti do povećanja recidivizma kod seksualnih prijestupnika nakon povratka u zajednicu (Bonnar-Kidd, 2010). Nadalje, većina istraživanja koja su proučavala recidivizam nakon uvođenja javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika ne pokazuju smanjenje recidivizma (Zevitz, 2006; Levenson i Cotter, 2005a; Bonnar-Kidd, 2010).

Registar seksualnih prijestupnika i žrtve seksualnog nasilja

S obzirom da se javno dostupni registar seksualnih prijestupnika pokazao neučinkovitim u smanjenju recidivizma, njegovo postojanje i retributivni pristup seksualnim počiniteljima

opravdavaju se argumentom da stroži zakoni pružaju osjećaj sigurnosti i pravde žrtvama. Nadalje, uvriježeno je vjerovanje da će žrtve seksualnih delikata imati punitivnija stajališta prema seksualnim prijestupnicima nego ostali građani, no stavovi žrtava ne istražuju se dovoljno te nisu bili uključeni u donošenje zakona i odluka o prevenciji seksualnog nasilja (Spoo i sur., 2018). U istraživanju Spoo i suradnika (2018) u kojem su uspoređivani stavovi o seksualnim prijestupnicima, njihovoj registraciji i primijenjenim sigurnosnim mjerama, tretmanima za seksualne prijestupnike te općenito znanje o seksualnim prijestupnicima utvrđene su razlike u stavovima i znanju žrtva seksualnog nasilja i osoba koje nisu bile žrtve seksualnog nasilja. Naime, utvrđeno je kako žrtve seksualnog nasilja imaju pozitivnije stavove prema seksualnim počiniteljima i više podržavaju obavezne psihološke tretmane za seksualne počinitelje od osoba koje nisu bile žrtve seksualnog nasilja. Nadalje, žrtve manje podržavaju registraciju i javnu dostupnost informacija o seksualnim počiniteljima. S obzirom na znanje o seksualnim počiniteljima, utvrđeno je kako žrtve imaju više znanja te da posjedovanje znanja o seksualnim počiniteljima služi kao prediktor za pozitivnije stavove prema seksualnim počiniteljima i njihovoj rehabilitaciji. Neočekivane rezultate istraživanja autori objašnjavaju činjenicom da je 93% ispitanih žrtava seksualnog nasilja od prije poznavalo ili imalo rodbinsku poveznicu sa svojim počiniteljem. Sukladno, kod žrtava koje su poznavale svoje počinitelje ne dolazi do dehumanizacije počinitelja, koja se često javlja kod seksualnih počinitelja od strane javnosti (Spoo i sur., 2018).

Seksualni delikti, kažnjavanje i nadzor počinitelja seksualnih delikta u Hrvatskoj

Seksualni delikt obuhvaćaju dvije glave Kaznenog zakona Republike Hrvatske (NN, 126/2019): kaznena djela protiv spolne slobode i kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. Kaznena djela protiv spolne slobode obuhvaćaju silovanje, teška kaznena djela protiv spolne slobode, bludne radnje, spolno uznemiravanje i prostituciju. Pod kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta u Zakonu su navedeni spolna zlorporaba djeteta, zadovoljenje pohote pred djetetom, mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba, podvođenje djeteta, iskorištavanja djece za pornografiju i pornografske predstave, upoznavanje djece s pornografijom te teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. Nadalje, prema Kaznenom zakonu (NN, 126/2019) postoji mogućnost izricanja novčane kazne, kazne zatvora u trajanju od 3 mjeseca do 20 godina te kazne dugotrajnog zatvora u trajanju od 21 do 40 godina. Za

kaznena dijela protiv spolne slobode te djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta propisuju se kazne zatvora duljine od 6 mjeseci do 15 godina, koje je moguće zamijeniti novčanom kaznom u slučaju da trajanje kazne zatvora nije dulje od 3 godine (čl.40). Iznimku čine teška kaznena djela protiv spolne slobode ili spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta u slučaju smrt žrtve gdje je propisana samo minimalna kazna od 5 godina, odnosno 10 godina ili dugotrajni zatvor, ako je žrtva djetete (čl.154, čl.166).

Uz kaznu zatvora ili novčanu kaznu postoji mogućnost određivanja sigurnosnih mjera od strane suda, kao što je zabrana obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti (čl.71). Posebice za dužnosti i djelatnosti u kojima počinitelj dolazi u redovni kontakt s djecom, a može se izreći doživotno. Od ostalih sigurnosnih mjera postoji mogućnost izricanja zabrane približavanja, uznemiravanja ili uhođenja (čl.73), obveznog psihijatrijskog liječenja (čl.68), obveznog psihosocijalnog tretmana (čl.70), udaljenja iz zajedničkog kućanstva (čl.74), zabrane pristupa internetu (čl.75) i zaštitnog nadzora po punom izvršenju kazne zatvora u trajanju od 1 godine (čl.76). Mjera obaveznog psihijatrijskog liječenja izvršava se unutar zatvorskog sustava, a može se nastaviti i izvan zatvorskog sustava uz nadzor probacijske službe ako je odslužena kazna zatvora te se odluka preispituje jednom godišnje (čl.68). Mjera obaveznog psihosocijalnog tretmana izvršava se unutar zatvorskog sustava, u zdravstvenoj ustanovi ili kod osobe specijalizirane za takvu vrstu tretmana, a može trajati najviše 2 godine (čl.70).

Nakon protoka zakonom određenog vremena, propisanog Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji (NN, 143/2012), počinitelj kaznenog djela može nijekati prijašnju osuđivanost te ima ista prava i slobode kao osobe koje nisu osuđivane jer je rehabilitiran (čl.18). Zakonom određena rehabilitacija nastupa 15 godina od izdržane kazne zatvora u trajanju 10 do 20 godina, 10 godina od izdržane kazne zatvora u trajanju 3 do 9 godina te 5 godina od izdržane kazne zatvora u trajanju od 1 do 2 godine (čl.19). Kod seksualnih delikata vrijeme nastupa rehabilitacije s obzirom na duljinu propisane kazne zatvora dvostruko je veće nego za ostala kaznena djela (čl.19). Sukladno, seksualni prijestupnik kojem je propisana kazna zatvora u trajanju 5 godina, smatra se rehabilitiranim 20 godina nakon izvršenja kazne zatvora. Iako u Hrvatskoj od 2004. godine dolazi do pooštavanja kaznene politike (Maloić, 2021), u sudskoj praksi seksualnim počiniteljima propisuju se blage kazne, često minimalna kazna zatvora koja se može zamijeniti i radom za opće dobro (Ritossa, 2018). Nadalje, sigurnosne mjere opisane u

Kaznenom zakonu (NN, 126/2019) u praksi se gotovo uopće ne primjenjuju (Maloić, 2021). U svom radu Rittossa (2018) objašnjava da su niske kazne propisane za djela seksualnog nasilja na štetu djetetu u Hrvatskoj rezultat prvenstveno rehabilitivnog pristupa hrvatskih sudova, a zatim i kombinacije olakotnih i otegotnih okolnosti te subjektivnog razumijevanja i emocionalnih reakcija sudaca.

U hrvatskim medijima tema registra seksualnih počinitelja bila je posebice aktualna 2013. godine kada je pod Zakonom o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji (NN, 53/2022) pokrenuto poboljšanje kaznene evidencije koja sadrži i popis pravomoćno osuđenih osoba za kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. Navedeni popis u medijima je nazvan „registar pedofila“, a stupio je na snagu 1. siječnja 2013. godine (Martinić, 2013). Prema spomenutom Zakonu (NN, 53/2022) uvjerenje o podacima iz kaznene evidencije mogu zatražiti policija, nadležna državna tijela, nadležna tijela za specifične poslove, kao što su tijela nadležna za odlučivanje o zahtjevu za promjenu osobnog imena (čl.11), a posebno uvjerenje mogu zatražiti i sudovi, tijela javne vlasti i ustanove u postupcima zaštite prava i interesa djece te u postupcima povjeravanja poslova i zadataka u radu s djecom (čl.13). Osim navedenih tijela, uvid u podatke iz kaznene evidencije može zatražiti svatko za sebe (čl.12), a poslodavac ih može zatražiti isključivo uz suglasnost osobe za koju se podaci traže kada se radi o zasnivanju radnog odnosa čije obavljanje podrazumijeva redovne kontakte s djecom (čl.14). S obzirom na rehabilitaciju seksualnih počinitelja u Hrvatskoj, od 2005. godine se u zatvorskom okruženju, u Kaznionici Lepoglava i Kaznionici Glina, provodi program *Prevenција recidivizma i kontrola impulzivnog ponašanja* (PRIKIP). Cilj tretmana seksualnih počinitelja je smanjenje recidivizma, postizanje kontrole nad vlastitim seksualnim ponašanjem te kontrola impulzivnosti i nagona. Psihoterapijski pravac na kojem se bazira program je kognitivno-bihevioralna terapija, a uključuje psihoterapijske i psihosocijalne intervencije, psihoseksualnu edukaciju i sl. (Mužinić i Vukota, 2010). U Hrvatskoj do sada nisu rađena istraživanja učinkovitosti programa *Prevenција recidivizma i kontrola impulzivnog ponašanja* te iako bolje poznavanje problematike seksualnih počinitelja doprinosi učinkovitosti rada, nedostaju istraživanja stavova hrvatskih stručnjaka (Maloić, 2021.)

Cilj i problemi

Cilj ovog istraživanja je ispitati mišljenja stručnjaka iz različitih područja, koji su u svom poslovnom okruženju u doticaju sa seksualnim prijestupnicima ili žrtvama seksualnog prijestupa kako bi se dobio bolji uvid u kompleksnost problema javnosti registra seksualnih prijestupnika.

S obzirom na navedeni cilj postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Kakav je stav hrvatskih stručnjaka o javnoj dostupnosti registra seksualnih počinitelja?
2. Kakve posljedice hrvatski stručnjaci smatraju mogućima u slučaju uvođenja javno dostupnog registra u Hrvatsku, s obzirom na institucije?
3. Kakve posljedice hrvatski stručnjaci smatraju mogućima u slučaju uvođenja javno dostupnog registra u Hrvatsku, s obzirom na građane?
4. Kakve posljedice hrvatski stručnjaci smatraju mogućima u slučaju uvođenja javno dostupnog registra u Hrvatsku, s obzirom na žrtve seksualnog nasilja?
5. Kakve posljedice hrvatski stručnjaci smatraju mogućima u slučaju uvođenja javno dostupnog registra u Hrvatsku, s obzirom na seksualne počinitelje?

Metoda

Sudionici

Prigodan uzorak u istraživanju činilo je 7 stručnjaka koji se u svom poslovnom okruženju bave temama seksualnih delikata, u doticaju su sa seksualnim prijestupnicima ili/i njihovim žrtvama. Raspon dobi sudionika kreće se od 37 do 61 godine ($M = 50,57$ i $SD = 8,16$), a duljina radnog staža od 10 do 35 godina ($M = 25,86$ i $SD = 8,47$). Samo je jedan sudionik muškog spola, a sudionici su po zanimanju bili socijalni pedagog, socijalni radnik, psiholog, profesor psihologije i psihoterapeut, odvjetnik, sveučilišni nastavnik te probacijski službenik. Dvoje je sudionika navelo da se u svom radu bave primarno počiniteljima seksualnih delikata, troje se bavi primarno žrtvama seksualnih delikata, a dvoje se bavi i počiniteljima i žrtvama seksualnih delikata.

Instrumenti

Istraživanje je provedeno polustukturiranim intervjuom koji je podijeljen u nekoliko tematskih cjelina ovisno o tome odnose li se pitanja na institucije, građane i žrtve ili same počinitelje seksualnih delikata. Uz intervju, prikupljeni su podaci o sociodemografskim obilježjima sudionika koja uključuju spol, dob, zanimanje, dužinu radnog staža sudionika te bave li se u svom poslovnom okruženju žrtvama ili počiniteljima seksualnih delikata (*Prilog 3.*).

Polustukturirani intervju podijeljen je u tri tematske cjeline. Prva cjelina ispituje društvene i pravne posljedice javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika na državne institucije (npr. Ministarstvo unutarnjih poslova, Ministarstvo pravosuđa) i ostale institucije koje u svom poslu dolaze u kontakt s informacijama vezanim uz počinitelje i žrtve seksualnih delikata.

U sklopu te cjeline sudionik odgovara na pitanja o tome kako bi trebao izgledati javno dostupan registar seksualnih počinitelja u Hrvatskoj, u čijoj bi nadležnosti trebao biti, koje informacije bi trebao sadržavati te kada bi se podaci u registar trebali unositi i brisati. Nadalje, kako bi došlo do donošenja odluke o pružanju pristupa javnosti registru seksualnih prijestupnika, što bi moglo biti pokretač takve odluke te konačno, bi li oni sami koristili javno dostupan registar seksualnih prijestupnika u poslovne svrhe.

Druga tematska cjelina ispituje društvene i pravne posljedice javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika po žrtve i građane. U sklopu ove cjeline sudionik odgovara na pitanja o mogućim restrikcijama u pristupu podacima koji bi se nalazili u javno dostupnom registru seksualnih počinitelja. Odgovara i na pitanja o tome koji su prikladni načini pružanja informacija o javno dostupnom registru seksualnih prijestupnika i kako mu pristupiti te procjenjuju zainteresiranost javnosti za javnu dostupnost registra seksualnih prijestupnika. Zatim slijede pitanja o mogućoj zlouporabi informacija i aktivnoj participaciji građana u dijeljenju i ažuriranju informacija o seksualnim prijestupnicima. Posljednja pitanja u ovoj cjelini odnose se na utjecaj javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika na kvalitetu života građana općenito, kvalitetu života posebno osjetljivih skupina (npr. žene, roditelji, djeca) te kvalitetu života žrtvi seksualnih delikata.

Treća tematska cjelina ispituje društvene i pravne posljedice javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika na same prijestupnike. Sudionici u tom dijelu procjenjuju utjecaj javno

dostupnog registara seksualnih prijestupnika na kvalitetu života samih prijestupnika, na njihovu rehabilitaciju, na recidivizam kod seksualnih prijestupnika te na broj seksualnih delikata općenito.

Postupak

Intervjui su provedeni video pozivima putem aplikacije Zoom u razdoblju od rujna 2021. godine do lipnja 2022. godine. Sudionicima je ponuđena opcija video poziva zbog epidemiološke situacije uzrokovane COVID-19 pandemijom ili provođenja intervjua uživo, no svi su sudionici odabrali da se intervju provede putem video poziva. Intervjui su trajali od 30 do 75 minuta. Poziv za sudjelovanje u istraživanju (*Prilog 1.*) poslan je putem e-pošte osobnim kontaktima te privatnim i javnim institucijama, kao što su fakulteti, udruge, centri za socijalnu skrb, bolnice i klinike, ministarstva, državni uredi i sl. Uz poziv za sudjelovanje u e-poruci navedene su informacije o cilju i načinu izvedbe istraživanja. Sukladno, sudionici su dobili informacije kako su podaci prikupljeni istraživanjem povjerljivi, da će se koristiti isključivo u istraživačke svrhe te da se zbog točnijeg bilježenja podataka razgovor snima. Nadalje, sudionicima je napomenuto da mogu odustati od intervju u svakom trenutku te se njihovi odgovori neće uvrstiti u obradu podataka, a pristup rezultatima istraživanja mogu zatražiti e-poštom.

Od sudionika se tražilo ispunjavanje i potpisivanje suglasnosti za sudjelovanje u istraživanju (*Prilog 2.*) kojim sudionik potvrđuje da je pročitao i razumio sve informacije o istraživanju, pohrani i korištenju prikupljenih podataka, odustajanju ili neodgovaranju na pojedina pitanja te da daje svoj pristanak za sudjelovanje u istraživanju.

Analiza podataka

Prikupljeni intervjui transkribirani su uz pomoć internetske aplikacije oTranscribe. Tekst prilikom transkripcije nije korigiran, već je bilježen na način da bude što vjerodostojniji izjavama sudionika. Transkripti su zatim obrađeni uz pomoć programa QDA Miner Lite na način da su se prvo bilježila opća opažanja o svakom transkriptu intervjua i označavale teme koje su se pojavljivale. Nakon navedenog, prema uputama Milesa i Hubermana (1994) opažanja su se višestrukim čitanjem transkripata pretvarala u kategorije i pripadajuće kodove, bilježile su se određene napomene kako bi se našli zajednički obrasci i pravilnosti. Nakon formiranja kodova

izjave u svakom kodu dodatno su se proučile kako bi se utvrdila dosljednost izjava kodu i provelo eventualne potrebne izmjene. Naposljetku, kategorije i kodovi povezani su s teorijskim konceptima. Programa QDA Miner Lite omogućio je jednostavno dodavanje i pregledavanje kodova i kategorija te automatsko brojanje kodova kako bi se mogla pokazati i zatupljenost pojedinog koda u transkriptima. Prilikom navođenja citata, u svrhu očuvanja anonimnosti sudionika, sve osobne informacije koje bi mogle identificirati sudionika izbrisane su.

Sukladno, podaci nisu printani u fizičke kopije, već isključivo obrađivani na računalu te će svi relevantni podaci biti čuvani u online bazi i u potpunosti obrisani 2 godine od njihova prikupljanja.

Rezultati

Prilikom analize citata sudionika izdvojeno je pet kategorija, odnosno tema na koje se odnose citati sudionika. Prva se kategorija odnosi na sami registar, a sljedeće četiri kategorije opisuju posljedice javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika na institucije, građane, žrtve i počinitelje seksualnih delikata. Svaka kategorija sadrži više kodova, a čestina pojavljivanja pojedinih kodova unutar kategorija prikazana je u Tablici 1.

Tablica 1. *Prikaz kategorija odgovora i distribucija pojavljivanja pojedinih kodova unutar pojedinih kategorija*

Kategorija	Kod	Broj pojavljivanja
Registar	Prijedlozi	28
	Izgled registra	26
	Javnost registra	13
	Recidivizam	12
	Moralna panika	11
Institucije	Negativne posljedice	8
	Pozitivne posljedice	5
	Korištenje registra	5
Građani	Vigilantizam	19
	Emocionalne reakcije	9
	Roditelji	9
	Zainteresiranost	9
	Zlouporaba i prijenos informacija	6
	Prepoznavanje problema	3
	Kontrola	2
Žrtve	Pozitivne posljedice	7
	Negativne posljedice	6
Počinitelji	Otežani životni uvjeti	8
	Rehabilitacija	8
	Obitelj	7
	Socijalne poteškoće	5
	Diskriminacija	5
	Samoubojstva	1

Prva tema koja se odnosi na sami registar uključuje kako bi registar trebao izgledati, što može biti pokretač odluke da se dopusti pristup registru javnosti i kakvu ulogu mediji imaju, treba li registar biti javan i kakav bi utjecaj dostupnost registra javnosti imala na recidivizam ili općenito broj kaznenih dijela te prijedlozi koji ne uključuju samo registar, već i druge načine nadzora, kažnjavanja i kontrole seksualnih počinitelja. Veliki broj citata odnosi se na to kako bi registar trebao izgledati, a kod nosi naziv upravo „Izgled registra“. Prvenstveno se otvorilo pitanje u čijoj nadležnosti bi registar trebao biti. Sudionici su najviše spominjali Ministarstvo unutarnjih poslova „*mislim da bi to najvjerojatnije bio MUP, nema tko drugi*“, a od drugih institucija izdvojili su još

samo Ministarstvo pravosuđa zbog informacija koje bi moglo imati, a koje su važne za registar seksualnih prijestupnika. Primjer citata koji to potvrđuje je „... nekoga tko ima relevantne informacije koje su stvarno relevantne. Dal' je to uprava za zatvorski sustav koja je najinformiranija o tome kad je netko otpušten iz zatvora, jer osoba postaje u ovom smislu opasna kad izađe iz zatvora i kad nitko više na nju nema nadzor, možda Ministarstvo pravosuđa, odnosno, uprave za zatvorski koja ima te podatke.“ .

Nakon nadležnosti, bilo je važno odrediti podatke o seksualnim počiniteljima koji bi bili prikladni za javno dostupan registar. Sudionici navode kako bi registar svakako trebao sadržavati ime i prezime, ali se uglavnom ne slažu s tim da adresa seksualnog počinitelja bude javno dostupna, a kao razloge navode na primjer „...ali ja ne bih odavao adresu. Ne bih išao tako, zbog reakcije građana...“ i „Gdje stanuju? Ja to ne bih evo najiskrenije. Mislim da ne, možda zato što je Hrvatska tako mala kužiš? ... Mislim da bi to bila ono hajka.“. S druge strane, pitanje treba li registar sadržavati i opis dijela zbog koje je netko osuđen ili neku drugu klasifikaciju sudionici su bili podijeljeni. Za argument protiv navođenja opisa dijela u javno dostupnom seksualnom registru navodi se „Mislim da je to podatak koji je nepotreban. Kužiš, ako ti imaš kriterij, neki jasan kriterij po kojem ti stavljaš nekoga na takav registar onda mi ne treba opis dijela, po kategoriji ... čemu?“. Sudionici koji su podržali navođenje opisa dijela naveli su da bi to moglo pridonijeti boljem razlikovanju seksualnih delikata; „...da se opiše što se dogodilo ili barem da se navede za koji članak zakona je osoba osuđena. U tom slučaju okej, jer onda će vjerojatno nekog tko je eto zainteresiran za to pa će vidjeti razliku između silovanja i ne znam bludnih radnji.“ Sudionici navode i kako je važno imati neke podatke koji identificiraju osobu jer samo ime i prezime to ne mogu, a s druge strane naglašavaju poteškoće usklađivanja javno dostupnog registra sa zaštitom osobnih podataka i upozoravaju na moguće posljedice kao što su javni linč seksualnih prijestupnika. Od ostalih podataka koji imaju funkciju identificiranja osobe navode se OIB, fotografija počinitelja i opis nekih tjelesnih karakteristika kao što su tetovaže. Oko pitanja trebaju li se navoditi svi seksualni delikti ili samo neki, sudionici su se složili kako je potrebno u registar unijeti sve što se kategorizira kao seksualni delikt. Štoviše, neki sudionici iznose kako bi u registru trebala biti dostupna i informacija o sumnji na seksualni delikt; „Po meni ako se ide voditi registar ja bi sve to vodila. Da onda to sve bude transparentno. I oni odbačeni i oni koji su ušli u kazneni dio i koji su izvršili kaznu i recidivirali, dakle da se to sve vidi.“ .

Oko pitanja brisanja, tj. uklanjanja seksualnih počinitelja s javno dostupnog registra seksualnih počinitelja nakon nekog vremena sudionici su podijeljeni. Dio sudionika predlažu uklanjanje seksualnih počinitelja iz registra nakon nekog vremena, a predlaže se i da uklanjanje ne bude sistematsko, već individualno; „...*da se zapravo individualno vodi računa o tome kada će se nešto brisati. Dakle, što viši rizik to će se brisati kasnije.*“ . S druge strane jedna je osoba navela i protuargument individualnom pristupu: „*Pa recimo, ako neko 10 godina nije napravio ništa, ja ga ne bi procjenjivala spektakularno. Kužiš, 10 godina je pristojno razdoblje ... ako je netko poremećen na taj način, da je sklon takvim deliktima, on 10 godina neće mirovati.*“ Suprotno stajalište koje zastupaju drugi sudionici, da se seksualni počinitelji ne bi trebali uklanjati iz javno dostupnog registra argumentirano je na sljedeći način: „*Mislim ja imam problem sa brisanjem jer to je kategorija koja nije izlječiva u najvećem broju slučajeva, nažalost, pa onda zašto je brišemo, šta sad znači, 5 godina je dobro, a onda 7 godina više nije. Osim ako on ima 105 godina pa je toliko nemoćan da išta napravi. Tako da meni kategorija brisanja nije opcija jer onda ili je opasan ili nije opasan. Ili je izlječen ili nije izlječen. Ne može bit malo da pa malo ne. Tako da mislim ako se stavi nešto onda treba bit. Osim ako netko garantira da je on izlječen i da on neće biti recidivist, pa sad tko je taj nek' to napravi i nek' ga makne.*“ Osim navedenog, izdvaja se i važno pitanje vezano primarno uz seksualne delikte na štetu djece. Naime, jedan sudionik upozorava na to da se otvara mogućnost da nakon što je osoba, koja je počinila seksualni delikt nad djetetom ili djecom, rehabilitirana i uklonjena iz registra bude zaposlena na poslovima koji uključuju neposredni kontakt s djecom.

Drugi kod u kategoriji Registar nosi naziv „Moralna panika“, a uključuje citate sudionika koji opisuju prikladne načine pružanja informacija javnosti o tome da je registar seksualnih prijestupnika dostupan za pristup svim građanima, ulogu medija u prenošenju informacija te opis događaja koji bi mogao biti pokretač donošenja odluke da registar bude javno dostupan. Sudionici nisu dali prijedloge kako obavijestiti javnost da je registar seksualnih prijestupnika dostupan, ali napominju da putem medija svakako ne bi bio dobar način. Naglašavaju mogućnost medija da zloupotrebe informaciju te da senzacionalističkim načinom izvještavanja dodatno ugroze žrtve i njihove obitelji. Na isti način, sudionici navode, mediji izvještavaju i o ekstremnim slučajevima seksualnog nasilja, ali o tome postoji li mogućnost da neki ekstreman slučaj bude temelj za uvođenje javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika sudionici nisu složni. Naglašeni je stajalište da postoji mogućnost da neki izuzetno težak slučaj seksualnog nasilja bude pokretač

donošenja odluke o javnosti registra pa se tako spominje i primjer Republike Srbije; „...*dijete ubijeno i zlostavljano, zovu ga taj zakon, Marijin zakon. Na temelju toga je došlo do značajnijih izmjena u Srbiji, pa vjerojatno bi i u Hrvatsku došlo do značajnijih izmjena kada bi se desilo nešto brutalno pa bi roditelji stvarno poludili, jer ovako kad se god nešto dešava što nije toliko medijski važno i brutalno, nema nekakvog pomaka.*“ Suprotno danom primjeru, jedna se osoba prisjetila prošlih jako medijski eksponiranih slučajeva i nedostatka posljedica; „*E Paravinja... To je isto bio slučaj koji je u Hrvatskoj podigao veliku prašinu... Ali nije da je nakon toga bilo nekakvih velikih, dobro bilo je, bilo je zagovaranja o strožem kažnjavanju da se razumijemo... Ali nije baš sad da se nešto kritično desilo da su bili veliki pomaci u zakonodavstvu, da se razmatralo o povećanju kažnjavanja, generalno...*“

Sljedeći kod nosi naziv „Recidivizam“, a označuje sve citate sudionika koji su se odnosili na moguće promijene kaznenog povrata kod seksualnih počinitelja nakon uvođenja javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika. Sudionici su i ovdje podijeljenog mišljenja, socijalna izoliranost i drugi socijalni faktori navode se kao elementi koji bi mogli pridonijeti povećanju recidivizma kod seksualnih počinitelja; „*Što kod njega opet može bit element i trigger frustracije i potaknut kazneno djelo, jer ako je on izoliran, omalovažen, ako nitko s njim ne razgovara, to može bit dodatna frustracija i stres i potaknu djelo...*“ S druge strane, moguće smanjenje recidivizma objašnjeno je ograničenjima koje bi uspostavio javno dostupni registar, osobito upravo socijalne izoliranosti i neugodnim osjećajima. Od neugodnih osjećaja najviše se spominje strah i sram, a pojedini sudionici navode i utjecaj straha na smanjenje seksualnog nasilja općenito; „*Moguće je da i javno dostupni registri imaju svoje pozitivne posljedice na same prijestupnike u smislu generalne prevencije odnosno da strah od ulaska u javni registar i svih posljedica koje iz toga proizlaze utječe na potencijalnog seksualnog prijestupnika da ne učini kazneno djelo.*“

Oko pitanja javnosti registra, koje je u ovom istraživanju označeno kodom „Javnost registra“, svi su sudionici složni, registar seksualnih prijestupnika ne bi trebao biti javno dostupan. Sudionici navode da bi javno dostupan registra zasigurno imao više negativnih nego pozitivnih posljedica, da građanima nije potrebna informacija tko su seksualni počinitelji u Hrvatskoj te da ne postoji potreba za izdvajanjem seksualnih delikata od drugih kaznenih djela. No, izdvaja se potreba za registracijom seksualnih prijestupnika i dozvoljavanjem pristupa informacijama određenim institucijama ili osobama koje se poslovno bave seksualnim počiniteljima i/ili njihovim

žrtvama. Od institucija koje se bave prevencijom i kaznenim progonom izdvaja se Ministarstvo unutarnjih poslova i ustanove u nadležnosti Ministarstva pravosuđa. Ostale institucije koje sudionici navode, a koje bi mogle imati korist od informacija iz registra seksualnih prijestupnika su ustanove koje provode terapijske tretmane ili procjenjivanja seksualnih počinitelja i žrtava seksualnog nasilja, gdje bi uvid u informacije imali psihijatri, psiholozi i socijalni pedagozi, zatim škole, vrtići te centri za socijalnu skrb.

Kod sa daleko najviše citata koji se na njega odnose su „Prijedlozi“, a isto je vidljivo u Tablici 1. Sudionici naglašavaju važnost edukacije građana i potencijalnih žrtava kako bi se izbjegli stereotipi i mitovi o seksualnim počiniteljima i seksualnom nasilju te kako bi svi dobili informacije kako se zaštititi i kako prijaviti seksualno nasilje. Dodatno, važna je i edukacija stručnjaka koji rade sa seksualnim počiniteljima, posebice onih koji su zaduženi za tretmane seksualnih počinitelja nakon izdržane kazne zatvora. Zatim naglašavaju važnost da se prilikom donošenja zakona i mjera vezanih uz seksualne počinitelje treba konzultirati i hrvatske i strane stručnjake, proučiti strane modele, izraditi kvantitativna i kvalitativna istraživanja kako bi se mogla donijeti najinformiranija odluka. Dodatno, izdvaja se da ne treba slijepo pratiti kaznene trendove; *„Možda postoji hrvatski model koji je dobar. Zašto bismo mi uvozili tuđe modele, to je dokazano da to ne ide. Jer da mi imamo model, da kopiramo modele mislim da bi naši kopirali skandinavski model rehabilitacije, a ne možemo mi nismo Norveška, Švedska i Danska. Ne možemo kopirati.“* Spominje se razvoj rehabilitacijskih tretmana i programa te se ulaganje u rehabilitaciju izdvaja kao najbolje rješenje; *„Ako ništa drugo, mislim imate znanstvena istraživanja koja daleko pokazuju da ulaganje u rehabilitativni napor je isplativije nego samo kažnjavanje. Financijski isplativije. Eto, možemo bit čisti ekonomisti. Jeftinije mi je smanjit recidiv nego kaznit čovjeka znajući da kad ga pustim van da ću ga za dva mjeseca opet dobit natrag u zatvor.“* Posebice je izražena potreba za sustavnim rehabilitacijskim programima za seksualne počinitelje nakon izdržane kazne zatvora koji će se odvijati u zajednici kako bi se omogućila resocijalizacija seksualnih počinitelja. Uz rehabilitaciju, navode se ograničenja te brojne sigurnosne mjere i mjere nadzora. Ograničenja i sigurnosne mjere odnose se na stambena ograničenja, na primjer udaljenost mjesta stanovanja od mjesta na kojima ima puno djece (škole, vrtići, igrališta i sl.), ograničenja zapošljavanja u ustanovama i institucijama koje se bave djecom te zabrane prilaska seksualnih počinitelja, nakon izvršenja kazne zatvora, svojim žrtvama. Dodatno, predlaže se obavještanje žrtve o isteku kazne zatvora osobe koja je nad njom počinila seksualni delikt i uvođenje „kontakt policajca“ za žrtve koje imaju zabranu

prilaska kako bi mogle kontaktirati policijskog službenika što prije u slučaju opasnosti. Od mjera nadzora predlaže se uvođenje „crnih listi“ osoba koje ne smiju raditi s djecom na kojima se ne bi nalazili samo pravomoćno osuđeni seksualni počinitelji, već i druge osobe koje predstavljaju potencijalnu opasnost za djecu. Osim „crnih listi“ predlaže se sustav praćenja seksualnih počinitelja GPS-om, nenajavljeni posjeti od strane policijskih službenika te redoviti razgovori s obitelji, prijateljima i suradnicima o psihičkom stanju seksualnog počinitelja; *„Znači život mu se pretvori u stalan nadzor i to je po meni efektivnije nego da svi znaju da o je on na popisu. Popis treba bit apsolutno za sve koji rade te nadzore i da žrtva zna da je on na popisu. I da žrtva zna koje je sve mjere dobio tehničke zaštite i koje ona ima kao takva, ali i koliko mu je otežan život zbog tog čina, da ne bi slučajno opet to učinio.“* Duljina kazne zatvora isto se spominje kao problematična u Hrvatskoj pa se predlaže izricanje duljih kazni zatvora.

Druga kategorija analize odnosi se na društvene i pravne posljedice javno dostupnog registra seksualnih počinitelja na institucije koje zapošljavaju stručnjake koji se bave seksualnim počiniteljima ili žrtvama seksualnog nasilja. Unutar kategorije određena su tri koda, dva koje se odnose na posljedice pa su sukladno nazvani „Pozitivne posljedice“ i „Negativne posljedice“ te treći koji se odnosi na citate kojima su sudionici opisivali bi li oni koristili javno dostupan registar seksualnih prijestupnika u svom svakodnevnom radu – „Korištenje registra“. Najveći broj citata odnosio se na „Negativne posljedice“ javne dostupnosti registra seksualnih prijestupnika, a podjednak broj odnosio se na „Pozitivne posljedice“ i „Korištenje registra“ (Tablica 1).

Kao pozitivne posljedice javne dostupnosti registra sudionici navode da bi vjerojatno došlo do boljeg prepoznavanja seksualnog nasilja pa bi se žrtve više javljale institucijama za pomoć i podršku te da bi institucije imale informacije koje bi im pomagale u radu, planiranju aktivnosti i sl. Osim navedenog, institucije bi mogle međusobno bolje surađivati te bi lakše dolazilo do identifikacije počinitelja i njihovog kasnijeg nadzora. S druge strane, kao negativne posljedice primarno se navodi povećanje posla za sve institucije, i za Ministarstvo unutarnjih poslova zbog povećanja broj kaznenih dijela kao što su verbalno i fizičko zlostavljanje seksualnih počinitelja, ali i za druge ustanove; *„Posljedice negativne kao što bi na primjer bilo da bi zabrinuti građani zato što znaju da u njihovom susjedstvu živi neki, neka osoba koja je osuđivani počinitelj bi mogli obasipati te ustanove sa brojnim pitanjima, zahtjevima i zabrinutim izjavama. U tom smislu, vjerojatno bi. Jer ako, zapravo zato što bi vjerojatno roditelji i skrbnici djece vjerojatno željeli*

osigurati određenu zaštitu toj djeci pa imali jako puno pitanja u smislu šta što sad znači, kako ću ja zaštititi svoje dijete, dal' je ta osoba opasna, što ćete vi poduzeti...“ Zbog povećanja posla pojavljuje se i problem zapošljavanja velikog broja radnika koji bi bili educirani odgovarati na pitanja građana i rad sa seksualnim počiniteljima. Dodatno, navodi se potencijalni problem u radu stručnjaka, „Zloupotrebljavamo ponekad ono što dobijemo, mislim da doista ljudima ne damo da se mijenjaju... Dosta je teško svoje mišljenje temeljiti na onome što sada vidite, što čujete i tako dalje, ako znate da je netko eto, sad ću reći bez veze, ali sin prijestupnika seksualnog ili tako. Negdje vam ostane u podsvijesti.“ Sudionici su izravno pitani bi li u svom radu tražili informacije u registru seksualnih prijestupnika kada bi njemu imali pristup. Dio sudionika odgovorio je da bi kada bi se pokazala potreba za tim informacijama, neovisno o tome rade li s počiniteljima ili žrtvama, dok drugi dio ispitanika ne vidi korist tih informacija za svoj rad; „Nama koji radimo sa žrtvama... zapravo dok dođu žrtve da se s njima radi u smislu psihološke podrške, prorade traume i terapije koje idu kasnije, samom onom stručnjaku koji to provodi ništa puno ne znači ime i prezime počinitelja seksualnog nasilja. Jer smo mi orijentirani na žrtvu.“

Treća kategorija odnosi se na društvene i pravne posljedice javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika na građane. Unutar kategorije dobiveno je sedam kodova. Prvi se kod odnosi na potencijalnu zainteresiranosti javnosti za registar seksualnih počinitelja. Sudionici istraživanja uglavnom se slažu da bi građani bili zainteresirani za javnu dostupnost registra iz nekoliko razloga; „Vjerujem da bi javnost bila jako zainteresirana za takvu informaciju. Većina zbog nastojanja zaštite vlastite djece, neki zbog želje za izbjegavanjem takvih osoba, a neki samo zbog puke znatiželje“. Nadalje, ističe se važnost da građani moraju imati informaciju gdje i kako pristupiti registru, jer ako se građane ne obavijesti o toj mogućnosti, sudionici navode da zainteresiranost neće biti velika. No, jedan citat navodi da građani ne bi bili zainteresirani; „Jer građani uglavnom ne znaju, mislim mi znamo o ovim stvarima puno jer se mi ovim bavimo, obični građani nemaju pojma o tim stvarima, posebno ukoliko im se nikad tako nešto nije desilo. I to je jasno. Tako da... onako random građanin se ne bi interesirao o tome, samo zato što to postoji kao mogućnost.“

Drugi kod odnosi se na moguću zluporabu i prijenos informacija iz javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika. Sudionici se slažu da je zluporaba moguća, a kao prijenos informacija navodi se uzimanje preslika zaslona informacija iz registra seksualnih prijestupnika pa

dijeljenje tih preslika i objavljivanje informacija na društvenim mrežama. Nadalje, sudionici ukazuju na mogućnost izmjene podataka unutar registra od strane neovlaštenih osoba, tj. hakiranje, pa se naglašava i važnost kibernetičke zaštite aplikacije ili programa koji sadrži registar seksualnih prijestupnika.

Sljedeći kod nazvan je „Emocionalne reakcije“, a odnosi se na sve citate u kojima sudionici pretpostavljaju osjećaje građana kao moguće reakcije na javnu dostupnost registra seksualnih prijestupnika. Najviše se spominje osjećaj sigurnosti i nesigurnosti; „*Mislim da bi se neki osjećali sigurnije, ali isto tako znam puno ljudi koji još uvijek smatraju da pedofilije nema, ili je nema tu oko njih, ili je nema u Hrvatskoj, ili ne znam što. Onda kad bi vidjeli koliko zapravo ima, mislim da bi se osjećali zapravo još manje sigurnima.*“ Nadalje, spominju se mogući osjećaji nelagode, paranoidnosti, frustracije, panike, straha i bijesa građana. Dodatno se upozorava na osjećaj lažne sigurnosti; „*S druge strane moglo bi se dogoditi da se zajednica uljuljka u privid sigurnosti i zaštićenosti zbog postojanja javnog uvida u moguće potencijalne izvore opasnosti za djecu, a pri tom zanemari opasnost od počinitelja koji nisu registrirani.*“

Sljedeći kod, naziva „Vigilantizam“, ima najveći broj citata u kategoriji „Građani“ (Tablica 1). Odnosi se na moguće osvetničko ponašanje građana koje uključuje verbalno ili fizičko nasilje prema seksualnim počiniteljima. Svi se sudionici slažu da postoji mogućnost da u slučaju javno dostupnog registra seksualni počinitelji budu podložni osvetničkom ponašanju građana. Osim verbalnog i fizičkog nasilja, spominje se i moguće seksualno nasilje kao vrsta „osvete“ nad seksualnim počiniteljima. Postavlja se i pitanje zaštite seksualnih počinitelja; „*Vigilantizam je pojava koja je kod nas neistražena, ali ona postoji i mi možda kao društvo, ajmo reć', nismo takvi, ali ne možete isključiti da kad ljudima date nešto na uvid, ne možete isključiti da se netko neće okuražiti i da neće napraviti nešto, a onda imate, aha, onda imate policiju koja će šta? Ne možete doživotno seljakat čovjeka da živi u strahu, dal' će ga netko napasti ili ne, da mu policija mora po službenoj dužnosti dati zaštitu jer mu je život ugrožen.*“ Sudionici ne smatraju da bi se svi građani upuštali u osvetničko ponašanje; „*Možda skupina ljudi koja ima potrebu biti nasilna, ali možda nije... zadržava nešto u sebi pa ajde kao neću, pokušava se suzdržati, ali u tom dijelu mislim da bi mislili da je njihov bijes opravdan i njihovi postupci da su opravdani i da bi možda tu iskaljivali svoj bijes koji možda i nije prema tim konkretno ljudima nego eto iz bilo kojeg drugog razloga?*“ A spominje se i alkohol kao mogući posrednik vigilantizmu; „*Vi ste bili u zatvoru, odradili ste*

svoje i sad svako može vidjeti vas di živite, ima vašu sliku i onda se može desiti da vas netko zatuče zato što se napio i smatra da vas treba zatuč jer ste počinili kazneno djelo.“

Slijedi kod „Prepoznavanje problema“ koji se odnosi na pitanje bi li javna dostupnost registra seksualnih prijestupnika imala učnika na bolje prepoznavanje seksualnog nasilja. Sudionici navode da bi moglo doći do toga da još neka žrtva, koja nije prijavila djelo seksualnog nasilja, prepozna svog počinitelja na registru seksualnih prijestupnika te da ju to ohrabri da prijavi nasilje nadležnim službama te da se pokrene razgovor o seksualnom nasilju u svim sferama društva. S druge strane, navodi se da to ne bi imalo takvog utjecaja zbog velike stigme povezane sa seksualnim nasiljem; *„Dakle, obitelj, prijatelji, rodbina i bez javnog registra u najvećem broju slučajeva znaju tko je počinitelj, ono što je dodatni problem što su oni vrlo često nekritični, negiraju da se to zapravo dogodilo.“*

Kod nazvan „Kontrola“ odnosi se na mogućnost kontrole određenih životnih uvjeta ili radnji koje bi građani dobili kada bi imali informacije tko je u njihovoj blizini seksualni počinitelj. Sljedeći citat u potpunosti opisuje kod; *„S druge strane je dobro imati informaciju zato što su to, ti ljudi onda imali recimo izbor ako ne želi živjeti kraj takve osobe da se isele. Ili ne žele da se odsele i da pojačano prate na svoje dijete, da razgovaraju sa svojim djetetom, što možda inače ne bi, da upozore da određeni postupci nisu prihvatljivi, nisu normalni. Da dijete treba signalizirati ako mu takva osoba priđe, ako mu nešto kaže, da ne doživljava to kao normalno i da to nije neki striček iz haustora koji je naš susjed pa je dobronamjeran pa ćemo se sad družiti s njim, nego... s te jedne strane postoji mogućnost da roditelj dobije priliku da dodatno zaštiti svoje dijete ili ako se radi o silovatelju, u krajnjoj liniji, žena koja je zapravo, zna da ima tu osobu u susjedstvu ili ima u zgradi ili negdje blizu u krajnjoj liniji, tko želi ić ginekologu silovatelju? Dakle, ne samo kad su u pitanju djeca nego... ljudi zapravo kad dobiju informaciju, dobiju izbor.“*

Roditelji su izdvojeni kao posebna populacija građana zbog čestog spominjanja u intervjuima i zbog važnosti teme zaštite djece. Dodatno, sudionici spominju roditeljski nagon kao važan oblikovatelj reakcije na javno dostupan registar seksualnih počinitelja; *„Roditeljski je nagon najjači nagon u smislu zaštite djece, dakle, korisno je znati da u zgradi postoji takva osoba kod koje zapravo postoji pojačani rizik da će nauditi djetetu, a s druge strane se onda vrlo teško obuzdati emocije i reć' sam sebi okej, nek' ta osoba bude i dalje tu, nek' moje dijete hoda stubištem, neka ga sreće. Naravno da u tom slučaju je poriv izuzetno jako da se ta osoba makne. Iz zgrade, iz*

susjedstva... “ Roditelji se izdvajaju i kao skupina koja bi češće provjeravala informacije u registru od ostalih skupina društva i koja bi imala izraženije reakcije na blizinu seksualnog počinitelja. Iako bi registar dao određenu mogućnost kontrole koja je opisana u prethodnom odlomku javlja se problem što s informacijom da je u blizini djece seksualni počinitelj. Sukladno, sudionici naglašavaju i potrebu za edukacijom roditelja; „Mislím da roditelji, nažalost, nisu brojnih opasnosti koje prijete njihovoj djeci uopće svjesni jer ih negiraju jer se njima nikad ništa nije desilo. Zato imate jako puno tamnih brojki, neprijavlivanja seksualnog nasilja, neprijavlivanja nasilja na štetu djece jer roditelji često i učitelji ne primjećuju signale kod djece koji su evidentni, a oni ko da su totalno slijepi, jer mi imamo situacije gdje majke ne vjeruju svojim kćerkama da su ih očusi ili neki njihovi partneri zlostavljali. “

Četvrta kategorija odnosi se na društvene i pravne posljedice javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika na žrtve seksualnog nasilja te nosi prikladan naziv „Žrtve“. Unutar kategorije kodirane su samo dvije teme; pozitivne i negativne posljedice javno dostupnog registra na žrtve. Sudionici ne navode puno pozitivnih posljedica javnog registra po žrtve. Primarno se spominje osjećaj sigurnosti i zadovoljstva. Osjećaj zadovoljstva odnosi se uglavnom na; „...zadovoljni osjećaj da je sustav odreagirao da ga je zaštitio, zaštitila, nju, da eto je to pozitivno, užasna se stvar dogodila al eto svi su se digli, skočili, pomogli su mi. “ Osim sigurnosti i satisfakcije spominje se i određena psihička priprema koja bi se žrtvama omogućila kada bi putem registra dobili informaciju kada njihov seksualni počinitelji izlazi iz zatvora, što opet otvara mogućnost kontrole; „S jedne strane nisu sve žrtve iste, ne reagiraju sve žrtve jednako, nemaju sve jednake potrebe, za dio njih bi to možda, dijelu njih bi to možda dalo nekakav osjećaj sigurnosti, da znaju gdje je.. kažem,. opet bi im dalo nekakav izbor, ako znam gdje si da imam izbor hoću živjet tu, neću živjet tu, hoću prvo sebe maknut ili ne... “

Sudionici navode kao negativne posljedice javne dostupnosti registra na žrtve osjećaj nesigurnosti i nelagode uzrokovan upravo informacijom o blizini počinitelja seksualnih delikata. Blizina seksualnih prijestupnika može dovesti i do sekundarne viktimizacije, upozoravaju sudionici; „Vi možete imati dodatnu viktimizaciju osobe koja je već bila žrtvom kaznenog dijela, ne mora nužno bit te osobe, nego konkretno osobe koja je bila žrtva kaznenog dijela, seksualnog kaznenog dijela, dakle sama činjenica da netko čita da je ta osoba na slobodi sad i da ne znam živi u istom gradu, to vam isto može biti dodatna viktimizacija. “ Nadalje, pretpostavlja se da bi moglo

doći do toga da žrtva traži osvetu te da bi oporavak žrtve bio znatno otežan; „*Koliko je zdravo da zapravo cijeli život pratim tu osobu koja mi je nešto napravila i da zapravo fiksiram svoj život na to da pratim gdje je ona da bi se nekako zaštitila?*“ Konačno, javna dostupnost informacija o seksualnim počiniteljima mogla bi kod žrtava izazvati osjećaj srama, koji je i inače često prisutan zbog stigmatizacije koju nosi seksualno nasilje. Sudionici, sukladno, upozoravaju na specifičnost žrtava seksualnih nasilja te na to da je potreban individualni pristup u radu sa žrtvama.

Posljednja kategorija odnosi se na društvene i pravne posljedice javno dostupnog registra seksualnih počinitelja na same počinitelja, a podijeljena je u šest kodova. Prvi se kod odnosi na otežane životne uvjete, a obuhvaća sve citate sudionika koji opisuju na koji način bi javna dostupnost registra utjecala na promjenu životnih uvjeta seksualnih počinitelja. Sudionici primarno izdvajaju velike poteškoće koje bi seksualni počinitelji imali sa zapošljavanjem, pretpostavlja se da bi dolazilo do čestih gubitaka poslova zbog stigme seksualnog počinitelja, a onda i otežanim pronalaskom novog zaposlenja. Nadalje, dolazilo bi do poteškoća s pronalaskom mjesta stanovanja te sudionici navode kako bi zasigurno kvaliteta života općenito počinitelja bila jako niska. Poteškoće sa zapošljavanjem i nalaženjem prikladnog mjesta stanovanja dovele bi do drugih problema; „*Dakle, te osobe, za te osobe postaje nemoguće živjeti više u toj lokalnoj zajednici i čak uz prijetnju zatvora ako ne žive na adresi na kojoj trebaju bit ti ljudi zapravo bježe, ne prijavljuju svoje nove adrese da se ne bi izložili daljnjem napadima i onda se zapravo događa to da zapravo više nitko ne zna gdje jesu zapravo ti ljudi, ali onda ne samo da građani više ne znaju nego više ne znaju ni institucije, ne zna ni policija, dakle, oni jednostavno nestaju dok ih se ponovo ne uhiti.*“

Sljedeći kod odnosi se na socijalne poteškoće koje bi seksualni počinitelji imali u slučaju javne dostupnosti informacija o njima. Sudionici pretpostavljaju kako bi javna dostupnost informacija dovela do toga da zajednica seksualne počinitelje stalno podsjeća na njegova kaznena dijela, izolira ih i onemogućava njihovu socijalnu reintegraciju. Osim izoliranosti od strane dosadašnjih poznanika, prijatelja, partnera i tako dalje, došlo bi i do otežanog upoznavanja novih ljudi; „*Upoznaš nove ljude, kažeš nakon 5 mjeseci poznanstva, znaš ja sam ti na onom registru... nisam sigurna da bi to ostalo isto. Da bi to ostalo bez posljedica. Tako da mislim da bi im kvaliteta života bila katastrofa.*“

Sljedeći kod „Diskriminacija“ izdvojen je zbog nekih specifičnih posljedica javnosti registra seksualnih prijestupnika koje se ne mogu svrstati pod životne uvjete ili socijalne poteškoće.

Odnose se na probleme etiketiranja, uopćavanja, stigmatizaciju, narušavanje ljudskih prava, prava na zaštitu osobnih podataka i prava na privatnost. Sukladno, sudionici navode kako se javnom dostupnosti registra javlja dodatna stigmatizacija počinitelja seksualnih delikata, uz stigmatizaciju koju već imaju kao bivši zatvorenici, te da je objavljivanje osobnih informacija jednog seksualnog počinitelja izravna povreda njegovih prava na privatnost i zaštitu osobnih podataka, odnosno, ljudskih prava. Kao poseban problem ističe se i efekt *usual suspect*; „*Ali ako vi to javno obznanite da ja kao građanin znam da je moj prvi susjed netko tko je bio u zatvoru na izdržavanju kazne zatvora zbog nekih seksualnih delikata, onda to može biti problem jer naravno, ako se nešto desi onda je prva osoba za koju bi ja posumnjao, naravno, moj susjed.*“

Sljedeći kod odnosi se na utjecaj javno dostupnog registra seksualnih počinitelja na njihovu rehabilitaciju. Većina se sudionika slaže da bi javna dostupnost značajno utjecala na otežavanje ili potpunu nemogućnost rehabilitacije seksualnih počinitelja. Naglašava se da rehabilitacija, osim tretmanskog dijela, mora uključivati i socijalnu reintegraciju te normalne uvjete za život, što seksualnim počiniteljima ne bi bilo onemogućeno zbog razloga već navedenih pod kodovima „Otežani životni uvjeti“ i „Socijalne poteškoće“. Naglašava se kako je potreban individualni pristup u rehabilitaciji seksualnih počinitelja te da možda u nekim ekstremnim slučajevima socijalna izolacija može biti opravdana, ali da kod većine seksualnih počinitelja nije. Sukladno, javlja se i suprotno mišljenje da u određenim ekstremnim slučajevima javno dostupni registar ima pozitivne utjecaje na rehabilitaciju; „*Da, što se tiče rehabilitacije, u ovom slučaju, dakle, ja jako dugo radim ovaj posao i malo sam prestala biti naivna. Dakle, rehabilitacija u ovom smislu bi imala najveći, najveću učinkovitost upravo iz ovog straha i ograničenosti. Ne vjerujem iz onog unutarnjeg, jer ako je netko pedofil, kužiš, njegova unutarnja motivacija ostaje uvijek ista. ... Dakle, ako mene zanimaju dečki od 4 godine, zanimat će me jer je to moj poremećaj ili šta već, zanimat će me uvijek pa će onda prevencija ili rehabilitacija ići iz zabrane. Iz te ograničenosti koju dobijem registrom, činjenicom da to svi znaju.*“

Kod „Obitelj“ ima svrhu obuhvatiti sve citate u kojima se spominju posljedice javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika na obitelj počinitelja. Sudionici naglašavaju da obitelj prijestupnika može biti izložena stigmatizaciji te verbalnom ili fizičkom uznemiravanju. Sukladno, pri donošenju odluke o javnoj dostupnosti registra treba uzeti u obzir i posljedice na obitelj

počinitelja; „*To mislim da je sekundarni problem. Gdje njihovu djecu i partnere, roditelje, braću i sestre dovodimo isto u vrlo neugodnu situaciju. A oni nisu za to krivi.*“

Posljednji kod sastoji se samo od jednog citata, ali s obzirom da se ne uklapa u druge kodove, a ima veliku važnost, ipak je izdvojen. Kod se odnosi na mogućnost povećanja broja samoubojstava seksualnih počinitelja u slučaju javne dostupnosti seksualnog registra. Citat je: „*Dobro pitam se, s druge strane, da li bi na kraju došlo do onoga da neki ljudi se ne žele javiti, dakle, počinitelji koji su prošli rehabilitaciju ili da bi imali veći postotak samoubojstava u toj populaciji jer se ne bi javili jer ne bi tražili pomoć.*“

Rasprava

Izgled potencijalnog javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika u Hrvatskoj sudionici prikazanog istraživanja opisuju nešto drugačijim nego što je onaj u SAD-u. U SAD-u svaka savezna država ima svoj registar na službenim stranicama na domeni .gov pod Odjelom za kaznenopravne usluge. Sukladno, za registar je nadležna vlada SAD-a. S obzirom da SAD i Hrvatska nemaju jednako ustrojstvo državne vlasti teško je uspoređivati nadležnost registra. U ovom istraživanju sudionici izdvajaju Ministarstvo unutarnjih poslova i Ministarstvo pravosuđa kao specijalizirane institucije vlasti, što je slično kao i u SAD-u. Od posebnih odjela u istraživanju se spominje Uprava za zatvorski sustav koja je po opsegu djelatnosti uža od američkog Odjela za kaznenopravne poslove.

Stručnjaci u provedenom istraživanju imaju različita mišljenja o tome koji bi podaci o seksualnim počiniteljima trebali biti dostupni javnosti putem registra. Iako se svi slažu da bi to trebalo biti ime i prezime, ali ukazuju i na poteškoće s točnim identificiranjem počinitelja. U registru seksualnih prijestupnika savezne države New York nalazi se veliki broj informacija koje služe identificiranju počinitelja i znatno umanjuju mogućnost pogrešnog identificiranja. Stručnjaci u ovom istraživanju prepoznaju problem identifikacije, ali se naglašava i važnost zaštite osobnih podataka seksualnog počinitelja, koja izgleda, ne predstavlja veliku zabrinutost u SAD-u. Adresa počinitelja pokazala se kao problematičan podatak u javno dostupnom registru. Zbog mogućih pojava vigilantizma ili „ulične pravde“ adresu je ipak potrebno izostaviti iz javno dostupnog registra i držati ju dostupnom samo nadležnim službama. Iako stručnjaci prikazuju američke registre kao stroge, posebice u pogledu količine informacija koje su pružene javnosti, klasifikacija

seksualnih počinitelja koja je dostupna čini se nedovoljno strogom. Hrvatski stručnjaci zagovaraju da svi seksualni delikti budu dostupni u registru, dok se u američkom modelu javno objavljuju samo seksualni počinitelji srednje ili visoke razine rizika. Štoviše, pojedine izjave sudionika opisuju kako bi bilo korisno uvrstiti i sumnje na počinjenje seksualnih delikta.

Neslaganja su prisutna i oko brisanja podataka iz registra seksualnih prijestupnika. Upozorava se na moguće posljedice koje brisanje podatka može donijeti za sigurnost građana jer postoji velika razlika u mišljenju stručnjaka o tome kada nastupa rehabilitacija seksualnih počinitelja i kada prestaju predstavljati opasnost za zajednicu. Iako su sudionici istraživanja općenito skloni rehabilitativnom pristupu seksualnim počiniteljima, postoji sumnja u mogućnost da se po određenim kriterijima, kao što su završen rehabilitativan program i protok vremena, sa sigurnošću kaže da osoba više ne predstavlja opasnost za zajednicu te da se ukloni nadzor nad tom osobom i obriše evidencija njenog kažnjavanja. Dodatno, ponovno se naglašava individualni pristup i rad stručnjaka koji u SAD-u nisu prisutni. Zbog velikog broja počinitelja u američkim registrima brisanje se odvija sustavno, a ne individualno, no postoji mogućnost da se u Hrvatskoj ipak prihvati individualniji pristup.

Kao što je navedeno u uvodu ovog rada, u SAD-u mediji imaju veliku ulogu u prenošenju informacija o seksualnim počiniteljima i kreiranju iznimno negativne slike o seksualnim počiniteljima. Stručnjaci u Hrvatskoj svjesni su uloge medija stoga se postavlja pitanje na koji drugi način prenijeti informaciju koja bi imala cilj informirati i educirati javnost, a da se pritom ne stvori panika. Iako medijski eksponirani ekstremni slučajevi u Hrvatskoj nisu donijeli do velikih promjene zakona u prošlosti, kao što su oni u SAD-u, i dalje je otvorena mogućnost da se to dogodi, posebice zbog toga što je Juričić 2020. godine analizom medijskog izvještavanja u Hrvatskoj utvrdila da postoji povećan interes za temu seksualnih delikata. Potrebna su daljnja istraživanja mogućnosti pojave perpetualne panike na temu seksualnih delikata u hrvatskoj javnosti.

S obzirom da javna dostupnosti registra seksualnih prijestupnika u SAD-u nije dovela do smanjenja recidivizma (Zevitz, 2006; Levenson i Cotter, 2005a; Bonnar-Kidd, 2010), stručnjaci u ovom istraživanju pretpostavljaju kako bi se isto dogodilo i u Hrvatskoj. Štoviše, socijalna izoliranost seksualnih počinitelja koju bi donio javno dostupan registar mogao bi imati ulogu i u povećanju recidivizma, stvarajući stres i frustraciju seksualnim počiniteljima. S druge strane,

stručnjaci ne odbacuju mogući utjecaj straha i srama kod seksualnih prijestupnika na smanjenje recidivizma ili smanjenje broja slučajeva seksualnog nasilja općenito.

Općenito, stručnjaci koji su sudjelovali u istraživanju, mišljenja su da registar svih seksualnih prijestupnika treba postojati, ne samo onih seksualnih prijestupnika koji su činili kaznena djela na štetu djece koji Hrvatska ima trenutno. No, takav registar ne treba biti javan, već pristup treba biti omogućen ustanovama koje se bave kaznenim progonom, prevencijom i nadzorom seksualnih počinitelja te drugim ustanovama koje se bave tretmanskim programima seksualnih počinitelja i žrtava, u slučaju da im to pomaže u radu. Uz to škole, vrtići i sve druge ustanove, poput sportskih klubova, moraju imati informaciju o eventualnoj registraciji svojih zaposlenika i suradnika, a pristup registru bi mogao biti omogućen i centrima za socijalnu skrb i ostalim ustanovama koje se bave socijalnim problemima, kako bi mogle pomagati policiji u prevenciji seksualnog nasilja. U svakom slučaju, stavovi stručnjaka ukazuju na to da je odluke o registru seksualnih počinitelja u Hrvatskoj potrebno donijeti uz konzultaciju s interdisciplinarnim timom stručnjaka te da odluci moraju prethoditi kvantitativna i kvalitativna istraživanja na temu seksualnog nasilja provedena u Hrvatskoj. Svakako se predlaže analizirati i stranu literaturu, ne samo vezanu uz američki model, već i uz modele prevencije i nadzora seksualnog nasilja drugih država. Nadalje, izražena je potreba za edukacijom građana, žrtava i stručnog osoblja koje radi sa seksualnim počiniteljima. Potrebno je i unaprjeđivanje i razvoj rehabilitacijskih programa i tretmana za seksualne počinitelje jer je zasad poznat samo program Prevencija recidivizma i kontrola impulzivnog ponašanja, koji se provodi u zatvorskom sustavu. Stručnjaci naglašavaju da je potreban sustavni program rehabilitacije za seksualne počinitelje nakon izdržane kazne zatvora koji će se provoditi u zajednici kako bi se omogućila resocijalizacija seksualnih počinitelja. S obzirom na to da se u Hrvatskoj često za kaznena djela seksualnog nasilja presuđuju najmanje propisane kazne (Ritossa, 2018), stručnjaci predlažu promjenu sudske prakse na način da se strože kažnjava seksualno nasilje. Dodatno, potrebno je uvoditi sigurnosne mjere za koje postoji zakonska mogućnost u Hrvatskoj, ali se ne provode kao što su mjere nadzora i mjere ograničavanja mjesta stanovanja (Maloić, 2021). Osim navedenih sigurnosnih mjera, sugerira se uvođenje i drugih mjera kao što su zabrane prilaska, obavještanje žrtve o isteku kazne zatvora seksualnog počinitelja, uvođenje „kontakt policajca“ za žrtve seksualnog nasilja, uvođenje „crnih listi“ osoba neprimjerenih za rad s djecom, GPS praćenje seksualnih počinitelja i nenajavljene provjere policijskih službenika.

S obzirom na posljedice javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika na institucije, stručnjaci pretpostavljaju kako bi došlo do povećanja količine posla u institucijama te da bi trebalo zaposliti i educirati novi radni kadar te dodatno educirati sve stručnjake koji su u svom poslovnom okruženju u kontaktu sa seksualnim počiniteljima. Povećanje količine posla očekuje se zbog pretpostavke da bi javnost imala mnogobrojna pitanja na što ukazuje i praksa u SAD-u gdje je omogućeno dobivanje dodatnih informacija telefonski (New York State, Division of Criminal Justice Services, n.d.). Stručnjaci spominju i povećanje posla za Ministarstvo unutarnjih poslova zbog povećanja broja evidentiranja počinjenih djela, prvenstveno zbog verbalnog i fizičkog nasilja nad seksualnim počiniteljima. Navedeni nalazi u skladu su s nalazima američkog istraživanja koje ukazuju na dodatno opterećenje sustava financijski i u količini posla te potrebnog ljudskog kadra (Zevitz i Farkas, 2000). S druge strane, pretpostavlja se kako bi javno dostupni registar omogućio u nekom smislu edukaciju, odnosno, osvještavanje javnosti o seksualnom nasilju. S obzirom da je riječ o uzorku stručnjaka koji u svom poslovnom okruženju dolaze u kontakt sa seksualnim prijestupnicima ili njihovim žrtvama, dio je sudionika rekao kako bi u svom radu imali korist od informacija iz registra te bi ga koristili.

S obzirom na posljedice javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika na građane, stručnjaci u istraživanju navode kako pretpostavljaju da bi zainteresiranost građana bila velika ako bi građani znali da im je registar seksualnih počinitelja dostupan. Istraživanja u SAD-u, s druge strane, utvrdila su da većina građana ne pristupa registru i ne provjeravaju tko su registrirani seksualni počinitelji (Anderson i sur., 2009; Anderson i Sample, 2008; Klein i Cooper, 2019). S obzirom na emocionalne reakcije, stručnjaci izdvajaju osjećaj sigurnosti, odnosno nesigurnosti, koju bi građani mogli osjećati u slučaju javne dostupnosti registra. Dodatno, upozoravaju da bi osjećaj sigurnosti mogao biti lažan, a isti je koncept predstavljen i u stranoj literaturi (Bartels i sur., 2020). S obzirom na vigilantizam mišljenja stručnjaka sukladna su istraživanjima provedenim u SAD-u, da postoji velika vjerojatnost osvetničkog ponašanja od strane građana prema seksualnim prijestupnicima. U istraživanju Tewksbury (2005) utvrđeno je da je gotovo polovica ispitanih seksualnih počinitelja doživjela neku vrstu uznemiravanja od strane građana. Nadalje, iako je u istraživanju prepoznavanje problema izneseno kao moguća pozitivna posljedica javno dostupnog seksualnog registra, stručnjaci upozoravaju na stigmatu koju ima seksualno nasilje. S obzirom da je u velikom broju slučajeva seksualnog nasilja počinitelj od prije poznat žrtvi (Levenson i sur., 2007; Mamula, 2011), stigma seksualnog nasilja uzrokuje negiranje nasilja od strane obitelji i bližnjih

osoba žrtve i počinitelja. Sukladno, javno dostupan registar nije potreban kako bi došlo do boljeg prepoznavanja seksualnog nasilja, već je potrebna edukacija građana.

Stručnjaci navode kako bi javno dostupan registar seksualnih počinitelja dao mogućnost kontrole građanima ako imaju informaciju da je u njihovoj blizini seksualni prijestupnik, na temelju čega mogu poduzeti određene radnje koje će povećati njihovu sigurnost ili im bar dati osjećaj sigurnosti. Na primjer, mogu se odseliti ili pripremiti neke sigurnosne mjere kao što su videonadzor dvorišta i okućnice. Upravo takve mjere samozaštite opisuju aktivnu participaciju građana u smanjenju seksualnih prijestupa koja je zamišljena američkim modelom i javnom dostupnosti seksualnog registra. No, u SAD-u je utvrđeno da građani ne sudjeluju aktivno u samozaštiti jer ni ne pristupaju javno dostupnom registru seksualnih prijestupnika (Anderson i sur., 2009; Anderson i Sample, 2008; Klein i Cooper, 2019).

Roditelje su stručnjaci u istraživanju izdvojili kao populaciju koja bi češće provjeravala informacije u registru te bi burnije reagirala na blizinu seksualnog počinitelja od ostalih građana, što je donekle u skladu s prijašnjim nalazima. Caputo i Brodsky (2004) utvrdili su da roditelji veću važnost pridaju informacijama o seksualnim prijestupnicima te općenito iskazuju veći strah od seksualnih prijestupnika od osoba koje nemaju djecu.

Posljedice javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika na žrtve prema stručnjacima u ovom istraživanju su osjećaj sigurnosti i zadovoljstva, ali i sekundarna viktimizacija, osjećaj srama i želja za osvetom. S obzirom na navedeno očekivalo bi se kako će žrtve imati punitivnije stavove prema seksualnim počiniteljima, a u istraživanju Spoo i suradnika (2018) utvrđeno je da žrtve imaju manje punitivne stavove prema seksualnim počiniteljima nego osobe koje nisu bile žrtve seksualnog nasilja. Žrtve manje podržavaju registraciju i javnu dostupnost informacija o počiniteljima jer imaju dodatno znanje o seksualnim počiniteljima, koje se pokazalo kao prediktor pozitivnijim stavovima.

S obzirom na posljedice javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika na počinitelje, stručnjaci u provedenom istraživanju navode otežane životne uvjete, kao što su poteškoće sa pronalaskom mjesta stanovanja i zapošljavanja. Isto je utvrđeno i u istraživanju Tewksbury-a (2005) gdje je gotovo polovica ispitanih seksualnih prijestupnika prijavila poteškoće s pronalaskom ili gubitak stambenog prostora te gubitak posla. U istom istraživanju seksualni su prijestupnici prijavili čest gubitak prijatelja, a usamljenost i izolaciju utvrdili su u svom istraživanju i Lasher i

McGrath (2012). Da bi došlo do izolacije seksualni počinitelja i njihove otežane reintegracije u društvo, pretpostavili su i stručnjaci u provedenom istraživanju. Upozorili su i na dodatnu stigmatizaciju i diskriminaciju seksualnih počinitelja zbog javne dostupnosti registra seksualnih prijestupnika, na koji upozoravaju i Evans i Cubellis (2015). Stigmatizacija dovodi do socijalne izoliranosti, a onda i do negativnih posljedica na psihičko zdravlje seksualnih počinitelja.

Lasher i McGrath (2012) utvrdili su da javna dostupnost registra otežava rehabilitaciju seksualnih počinitelja, a isto pretpostavljaju i stručnjaci u ovom istraživanju. Stručnjaci naglašavaju važnost socijalne integracije i normalnih životnih uvjeta za rehabilitaciju seksualnih počinitelja, a s obzirom na spomenute poteškoće s osiguravanjem mjesta stanovanja, zapošljavanjem i izoliranosti seksualnih počinitelja, rehabilitacija u slučaju javne dostupnosti registra čini se nemoguća. Ekstremni slučajevi kod kojih bi možda bila opravdana socijalna izoliranost, kako navode stručnjaci, upravo su oni slučajevi koji dobivaju veliku medijsku pozornost te stvaraju iskrivljenu sliku seksualnog nasilja i seksualnih počinitelja. Takvi slučajevi su u SAD-u doveli do javne dostupnosti registra, a stručnjaci su se u ovom istraživanju složili kako se takve velike kazneno-pravne odluke ne trebaju i ne smiju donositi na temelju senzacionalističkih medijskih natpisa i moralne panike stanovništva.

Stručnjaci su prepoznali i naglasili posljedice koje uz počinitelje seksualnih delikata snose i njihove obitelji. Isto je utvrđeno i u istraživanju provedenom u SAD-u (Lasher i McGrath, 2012). Obitelji i ukućani seksualnih počinitelja fizički su i verbalno uznemiravani te im je oštećivana imovina. Nadalje, iako je samo jedna osoba u istraživanju izdvojila mogućnost povećanja samoubojstava seksualnih počinitelja zbog javne dostupnosti registra, isto se pokazalo važno izdvojiti jer je u prethodnom istraživanju seksualnih počinitelja utvrđeno da seksualni počinitelji imaju znatno veći broj pokušaja samoubojstava i samoozljeđivanja od počinitelja ostalih djela (Stinson i Gonsalves, 2014).

Nedostaci i smjernice za buduća istraživanja

Istraživanje prikazano u ovom radu nudi uvid u mišljenja stručnjaka u Hrvatskoj o javnoj dostupnosti registra, no ima nekoliko slabosti. Prvenstveno je riječ o malom prigodnom uzorku s upitnom zastupljenost raznorodnih stručnjaka jer su sudionici sličnih zanimanja. Zsigurno se i stručnjaci iz drugih područja u svom poslovnom okruženju bave seksualnim počiniteljima i/ili

njihovim žrtvama, no zbog slabog odaziva na sudjelovanje u istraživanje uzorak čine većinom osobe iz područja sociologije i psihologije te je uzorak nedovoljno velik. Nadalje nailazimo na poteškoće vezane uz istraživača kao što je subjektivizam i istraživačeva pristranost. Iako je istraživač pokušao biti nepristran i objektivan, ne može se zanemariti utjecaj istraživača na sudionike, kao ni utjecaj sudionika na istraživača. Ljudi traže obrasce i zakonitosti tamo gdje ih možda nema i oslanjaju se na osobne prosudbe (Milas, 2005). Istraživačeva pristranost ima nekoliko elemenata. Miles i Huberman (1994) navode holističku grešku koja označava zanemarivanje proturječja u kvalitativnim podacima, elitističku pristranost vezanu uz precjenjivanje izjava određenih sudionika te pristajanje uz objašnjenja sudionika usvajanjem njihovih gledišta. Na navedeni način narušena je valjanost nalaza provedenog istraživanja.

Sukladno, predlaže se provedba istraživanja na većem i reprezentativnijem uzorku, s većim brojem istraživača. Osim kvalitativnih istraživanja, preporuča se i provedba kvantitativnih istraživanja na temu seksualnog nasilja u Hrvatskoj jer njihov broj nije velik. Dodatno s obzirom da se hrvatska istraživanja odnose na prepoznavanje seksualnog nasilja i na postupanje sa žrtvama (Maloić, 2021) predlažu se istraživanja usmjerena na mišljenja i stavove građana, stručnjaka i žrtava o seksualnom nasilju, zakonskim mjerama predviđenim za seksualne delikte i seksualnim počiniteljima. Posebice je važno istraživati mišljenja, stavove i osjećaje seksualnih počinitelja te utjecaje zakonskih mjera na seksualne počinitelje, kako bi se na temelju provedenih istraživanja mogla predlagati nova rehabilitacijska rješenja ili unaprjeđivati postojeća. Rehabilitaciju, svakako, treba dodatno istražiti te provesti istraživanja učinkovitosti programa Prevencija recidivizma i kontrola impulzivnog ponašanja koji se trenutno provodi u zatvorskom sustavu (Mužinić i Vukota, 2010).

Zaključak

Hrvatski stručnjaci smatraju kako registar seksualnih prijestupnika ne bi trebao biti javno dostupan. Dostupnost registra seksualnih prijestupnika treba biti omogućena Ministarstvu unutarnjih poslova, određenim upravama Ministarstva pravosuđa i drugim ustanovama kojima bi informacije iz registra seksualnih počinitelja pomogle u svakodnevnom radu, prevenciji seksualnog nasilja, boljem prepoznavanju mogućih žrtava i seksualnih prijestupnika, točnom informiranju i educiranju žrtava i zainteresiranih građana te terapijskom radu sa seksualnim počiniteljima i

žrtvama seksualnog nasilja. Sukladno, registar bi trebao sadržavati podatke o svim seksualnim počiniteljima bez obzira na kazneno djelo koje su počinili i razinu opasnosti koju predstavljaju za zajednicu. Nadalje, hrvatski su stručnjaci mišljenja da javno dostupan registar seksualnih počinitelja može imati više negativnih nego pozitivnih posljedica i na institucije, na građane, žrtve seksualnog nasilja i same seksualne prijestupnike. Smatraju kako javno dostupan registar seksualnih počinitelja neće imati utjecaj na recidivizam ili će povećati mogućnost recidiviranja kod seksualnih počinitelja. Kao moguće posljedice javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika na institucije, hrvatski stručnjaci navode povećanje posla i nedostatak educiranog radnog osoblja, ali i olakšavanje provođenja aktivnosti kojima se sada bave te olakšano planiranje aktivnosti u budućnosti. Stručnjaci pretpostavljaju kako bi posljedice javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika na građane bile uglavnom negativne, usprkos procjeni visoke zainteresiranosti građana za informacije o seksualnim počiniteljima. Kao negativne posljedice izdvaja se osjećaj lažne sigurnosti i pojava vigilantizma, a kao eventualno pozitivnu posledicu izdvaja se mogućnost kontrole koju bi građani dobili posjedovanjem informacije da je u njihovoj blizini seksualni prijestupnik. Posljedice su uvelike ovisne o količini znanja koju građani posjeduju o seksualnim prijestupnicima, vlastitim pravima i vrstama samozaštite.

Stručnjaci su u ovom istraživanju izdvojili sljedeće posljedice javno dostupnog registra seksualnih prijestupnika na žrtve seksualnog nasilja: osjećaj sigurnosti i zadovoljstva, ali i sekundarnu viktimizaciju, osjećaj srama i želju za osvetom. Dodatno, kao posljedice javne dostupnosti registra seksualnih prijestupnika na same počinitelje stručnjaci navode otežane životne uvjete, socijalnu izolaciju i otežanu reintegracije u zajednicu, stigmatizaciju i diskriminaciju. Nadalje, mogućnost rehabilitacije smatra se gotovo nemogućom, očekuje se fizičko i verbalno uznemiravanje seksualnih prijestupnika i njihovih obitelji te povećanje broja samoubojstava seksualnih prijestupnika.

Stručnjaci najviše ističu potrebu za dodatnim istraživanjima i naglašavaju važnost edukacije građana, žrtava i osoba koje rade sa seksualnim počiniteljima i/ili žrtvama seksualnog nasilja. Naglašava se i potreba za razvojem rehabilitacije seksualnih počinitelja u Hrvatskoj te razmatranje uvođenja mjera nadzora i sigurnosnih mjera s obzirom na primjere drugih zemalja koje nemaju javno dostupna registar seksualnih počinitelja te s obzirom na rezultate istraživanja i mišljenja drugih stručnjaka.

Literatura

- Anderson, A. L., Evans, M. K. i Sample, L. L. (2009). Who accesses the sex offender registries? A look at legislative intent and citizen action in Nebraska. *Criminal Justice Studies*, 22(3), 313-329. <http://doi.org/10.1080/14786010903167096>
- Anderson, A. L. i Sample, L. L. (2008). Public awareness and action resulting from sex offender community notification laws. *Criminal Justice Policy Review*, 19(4), 371-396. <http://doi.org/10.1177/0887403408316705>
- Bartels, L., Gelb, K., Spiranovic, C., Warner, K., Roberts, L. i Davis, J. (2020). What does the public think about sex offender registers? Findings from a national Australian study. *Psychiatry, Psychology and Law*, 1-16. <https://doi.org/10.1080/13218719.2020.1805813>
- Bonnar-Kidd, K. K. (2010). Sexual offender laws and prevention of sexual violence or recidivism. *American journal of public health*, 100(3), 412-419. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2008.153254>
- Burchfield, K., Sample, L. L. i Lytle, R. (2014). Public interest in sex offenders: A perpetual panic. *Criminology, Crim. Just. L & Soc'y*, 15, 96. https://www.researchgate.net/publication/283056496_Public_Interest_in_Sex_Offenders_A_Perpetual_Panic
- Cain, C. M., Sample, L. L. i Anderson, A. L. (2017). Public opinion of the application of sex offender notification laws to female sex offenders: Why it is important to examine. *Criminal justice policy review*, 28(2), 155-175. <https://doi.org/10.1177%2F0887403415572253>
- Campregher, J. i Jeglic, E. L. (2016). Attitudes toward juvenile sex offender legislation: The influence of case-specific information. *Journal of child sexual abuse*, 25(4), 466-482. <https://doi.org/10.1080/10538712.2016.1153558>
- Caputo, A. A. i Brodsky, S. L. (2004). Citizen coping with community notification of released sex offenders. *Behavioral Sciences & the Law*, 22(2), 239-252. <https://doi.org/10.1002/bsl.566>
- Carey, K. B., Norris, A. L., Durney, S. E., Shepardson, R. L., & Carey, M. P. (2018). Mental health consequences of sexual assault among first-year college women. *Journal of American college health*, 66(6), 480-486. <https://doi.org/10.1080/07448481.2018.1431915>
- Crenny, O. (2021). *Sex offender recidivism in the United States: why the implementation of SORNA is ineffective in reducing recidivism* (Doctoral dissertation, Rutgers University-Camden Graduate School). <https://doi.org/doi:10.7282/t3-frdt-zj06>
- Dowler, K. (2006). Sex, lies, and videotape: The presentation of sex crime in local television news. *Journal of Criminal Justice*, 34(4), 383-392. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2006.05.004>
- Evans, D. N. i Cubellis, M. A. (2015). Coping with stigma: How registered sex offenders manage their public identities. *American Journal of Criminal Justice*, 40(3), 593-619. <https://doi.org/10.1007/s12103-014-9277-z>

- Gakhal, B. K. i Brown, S. J. (2011). A comparison of the general public's, forensic professionals' and students' attitudes towards female sex offenders. *Journal of sexual aggression*, 17(1), 105-116. <http://doi.org/10.1080/13552600.2010.540678>
- Gies, S., Gainey, R. i Healy, E. (2016). Monitoring high-risk sex offenders with GPS. *Criminal justice studies*, 29(1), 1-20. <https://doi.org/10.1080/1478601X.2015.1129088>
- Juričić, T. (2020). *Mediji i kriminalitet u Hrvatskoj : pregled aktualnih spoznaja o medijskom praćenju kriminaliteta* (Diplomski rad). Pribavljeno 16.7.2022. s adrese <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:938053>
- Kazneni zakon. *Narodne Novine*, 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019.
- Klein, J. L. i Cooper, D. T. (2019). Punitive attitudes toward sex offenders: Do moral panics cause community members to be more punitive?. *Criminal justice policy review*, 30(6), 948-968. <https://doi.org/10.1177%2F0887403418767251>
- Lasher, M. P. i McGrath, R. J. (2012). The impact of community notification on sex offender reintegration: A quantitative review of the research literature. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 56(1), 6-28. <https://doi.org/10.1177%2F0306624X10387524>
- Levenson, J. S., Brannon, Y. N., Fortney, T. i Baker, J. (2007). Public perceptions about sex offenders and community protection policies. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 7(1), 137-161. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1530-2415.2007.00119.x>
- Levenson, J. S. i Cotter, L. P. (2005a). The effect of Megan's Law on sex offender reintegration. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 21(1), 49-66. <https://doi.org/10.1177%2F1043986204271676>
- Levenson, J. S. i Cotter, L. P. (2005b). The impact of sex offender residence restrictions: 1,000 feet from danger or one step from absurd?. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 49(2), 168-178. <https://doi.org/10.1177/0306624x04271304>
- Levenson, J., Zgoba, K. i Tewksbury, R. (2007). Sex offender residence restrictions-sensible policy or flawed logic. *Fed. Probation*, 71, 2. <https://www.uscourts.gov/federal-probation-journal/2007/12/sex-offender-residence-restrictions-sensible-policy-or-flawed>
- Malesky, A. i Keim, J. (2001). Mental health professionals' perspectives on sex offender registry web sites. *Sexual Abuse: A Journal of Research and Treatment*, 13(1), 53-63. <http://dx.doi.org/10.1177/107906320101300106>
- Malinen, S., Willis, G. M. i Johnston, L. (2014). Might informative media reporting of sexual offending influence community members' attitudes towards sex offenders?. *Psychology, Crime & Law*, 20(6), 535-552. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1080/1068316X.2013.793770>
- Maloić, S. (2021). Utjecaj mitova i stereotipa na postupanje društva prema počiniteljima seksualnih delikata. *Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju*, 29(2), 268-290. <https://doi.org/10.31299/ksi.29.2.4>

- Mamula, M. (2011). *Seksualno nasilje u Hrvatskoj 2000.-2010.* Zagreb: Ženska soba-centar za seksualna prava. Pribavljeno 16.7.2022. s adrese <http://zenskasoba.hr/docs/Seksualno%20nasilje%20izvjestaj%202011.pdf>
- Martinić, S. (2013). Registar pedofila, za i protiv. *Pravnik: časopis za pravna i društvena pitanja*, 46(93), 101-101. Pribavljeno 17.6.2022. s adrese <https://hrcak.srce.hr/133376>
- Matson, S. i Lieb, R. (1996). *Community notification in Washington State: 1996 survey of law enforcement.* Olympia, WA: Washington State Institute for Public Policy. Pribavljeno 16.7.2022. s adrese https://www.wsipp.wa.gov/ReportFile/1242/Wsipp_Community-Notification-in-Washington-State-1996-Survey-of-Law-Enforcement_Full-Report.pdf
- Meyer III, W. J., & Cole, C. M. (1997). Physical and chemical castration of sex offenders: A review. *Journal of Offender Rehabilitation*, 25(3-4), 1-18. https://doi.org/10.1300/J076v25n03_01
- Milas, G. (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima.* Naklada slap.
- Miles, M. B. i Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook.* SAGE.
- Ministarstvo pravosuđa Republike Poljske. (n.d.). *Sex Offenders Register.* Pribavljeno 14.7.2022. s adrese <https://rps.ms.gov.pl/en-US/Public#/>
- Moster, A., Wnuk, D. W. i Jeglic, E. L. (2008). Cognitive behavioral therapy interventions with sex offenders. *Journal of Correctional Health Care*, 14(2), 109-121. <http://dx.doi.org/10.1177/1078345807313874>
- Mužinić, L., Rošić, D., Morić, S. i Šuperba, M. (2010.). Penološko-psihijatrijske karakteristike seksualnih delinkvenata. U: Mužinić, L. i Vukota, LJ. (ur.) *Tretman seksualnih delinkvenata i zaštita zajednice.* Zagreb: Medicinska naklada i Psihijatrijska bolnica Vrapče. str 227-247. Pribavljeno 16.7.2022. s adrese <https://hrcak.srce.hr/file/88946>
- New York State, Devision of Criminal Justice Services. (n.d.). *Sex Offender Registry.* Pribavljeno 26.6.2022. s adrese <https://www.criminaljustice.ny.gov/nsor/>
- Office of Sexs Offender Sentencing, Monitoring, Apprehending, Registering and Tracking (SMART). (travanj 2014). *Global Overview of Sex Offender Registration and Notification Systems.* <https://www.icmec.org/wp-content/uploads/2015/10/US-Global-Overview-of-Sex-Offender-Systems.pdf>
- Office of Sexs Offender Sentencing, Monitoring, Apprehending, Registering and Tracking (SMART). (n.d.). *Sex Offender Registration And Notification Act (SORNA).* Pribavljeno 27.6.2022. s adrese <https://smart.ojp.gov/sorna/current-law>
- Prescott, J. J. i Rockoff, J. E. (2011). Do sex offender registration and notification laws affect criminal behavior?. *The Journal of Law and Economics*, 54(1), 161-206. <http://doi.org/10.3386/w13803>
- Rittossa, D. (2018). Kažnjavanje počinitelja najtežih seksualnih delikata na štetu djece u RH: zakonski okviri i postojeća sudska praksa. *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 25(2), 417-445. Preuzeto 16.7.2022. s adrese <https://hrcak.srce.hr/218955>

- Schiavone, S. K. i Jeglic, E. L. (2009). Public perception of sex offender social policies and the impact on sex offenders. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 53(6), 679-695. <https://doi.org/10.1177/0306624x08323454>
- Schulhofer, S. J. (24. listopada 2020). *Sex-Offense Registry Laws Abroad*. Collateral Consequences Resource Center. <https://ccresourcecenter.org/2020/11/24/sex-offense-registries-in-europe-and-around-the-world/>
- Sex Offender Registration and Notification Act (SORNA), 34 U.S.C. § 20911 (2006). <https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCODE-2018-title34/html/USCODE-2018-title34-subtitleII-chap209-subchapI.htm>
- Snarr, H. i Parnas Frederick, S. (svibanj 2018). The Complexities of Sex Offender Registries. *Nacional conference of state legislatures*. <https://www.ncsl.org/research/civil-and-criminal-justice/the-complexities-of-sex-offender-registries.aspx>
- Spoor, S., Kaylor, L. E., Schaaf, S., Rosselli, M., Laake, A., Johnson, C. i Jeglic, E. L. (2018). Victims' attitudes toward sex offenders and sex offender legislation. *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 62(11), 3385-3407. <https://doi.org/10.1177/0306624X17740537>
- Stinson, J. D. i Gonsalves, V. (2014). Suicide attempts and self-harm behaviors in psychiatric sex offenders. *Sexual Abuse*, 26(3), 252-270. <https://doi.org/10.1177/1079063213486935>
- Tewksbury, R. (2005). Collateral consequences of sex offender registration. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 21(1), 67-81. <https://doi.org/10.1177/1043986204271704>
- Tewksbury, R., Jennings, W. G. i Zgoba, K. (2012). Sex offenders: Recidivism and collateral consequences. *Published by the US Department of Justice*. Pribavljeno 17.6.2022. s adrese <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/grants/238060.pdf>
- UK Legislation. (2003). *Sexual Offences Act*. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42/contents>
- Vess, J., Langskaill, B., Day, A., Powell, M. i Graffam, J. (2011). A comparative analysis of Australian sex offender legislation for sex offender registries. *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 44(3), 404-424. <http://dx.doi.org/10.1177/0004865811419065>
- West Australia Government. (n.d.) *The Community Protection*. Pribavljeno 14.7.2022. s adrese <https://www.wa.gov.au/service/security/law-enforcement/access-registered-sex-offender-information>
- West, M., Hromas, C. S., Wenger, P. i Suthers, J. W. (2000). State sex offender treatment programs. *Colorado Department of Corrections*. Pribavljeno 17.6.2022. s adrese <http://ilvoices.org/uploads/3/4/1/6/34164648/coloradodepartmentofcorrections-statesexoffendertreatmentprograms50-statesurvey.pdf>
- Zakon o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji. *Narodne Novine*, 143/2012, 105/2015, 32/2017, 53/2022.

- Zevitz, R. G. i Farkas, M. A. (2000). Sex offender community notification: Managing high risk criminals or exacting further vengeance?. *Behavioral sciences & the Law*, 18(2-3), 375-391. [https://doi.org/10.1002/1099-0798\(200003/06\)18:2/3%3C375::aid-bsl380%3E3.0.co;2-n](https://doi.org/10.1002/1099-0798(200003/06)18:2/3%3C375::aid-bsl380%3E3.0.co;2-n)
- Zevitz, R. G. (2006). Sex offender community notification: Its role in recidivism and offender reintegration. *Criminal Justice Studies*, 19(2), 193-208. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1080/14786010600764567>

Prilozi

Prilog 1.

Poziv za sudjelovanje u istraživanju

"Stavovi stručnjaka o javnoj dostupnosti registra seksualnih prijestupnika u Hrvatskoj"

Poštovana/ poštovani,

u svrhu provedbe istraživanja za izradu diplomskog rada studentica Iva Jug provodi istraživanje kojim se žele ispitati stavovi stručnjaka o javnoj dostupnosti registra seksualnih prijestupnika u Hrvatskoj pod mentorstvom izv. prof. dr.sc. Ines Sučić.

Istraživanje će se provesti putem intervjua koji će zbog točnijeg bilježenja podataka biti audio sniman. S obzirom na epidemiološku situaciju moguće je održati intervju i putem videopoziva, prilikom čega nije nužno imati upaljenu video kameru.

Podaci prikupljeni intervjuom u potpunosti su povjerljivi i koristit će se isključivo u istraživačke svrhe te će se osigurati Vaša anonimnost prilikom izvještavanja na način da diplomski rad neće uključivati nikakve podatke koji mogu ukazati na Vaš identitet.

Tijekom intervjua postoji mogućnost odustajanja od sudjelovanja i ne odgovaranja na pojedina pitanja.

Ako su Vam potrebne bilo kakve dodatne informacije u vezi provođenja istraživanja u mogućnosti ste me kontaktirati putem e-mail adrese ili putem telefona.

Unaprijed hvala,

Iva Jug

Prilog 2.

SUGLASNOST SUDIONIKA ZA SUDJELOVANJE U ISTRAŽIVANJU

„Stavovi stručnjaka o javnoj dostupnosti registra seksualnih prijestupnika u Hrvatskoj”

Ovime potvrđujem da:

- sam pročitao/pročitala i u potpunosti razumio/razumjela sve informacije o ovom istraživanju kao i što podrazumijeva moje sudjelovanje u njemu.
- da će se sve prikupljene informacije koristiti isključivo u istraživačke svrhe.
- mi je jasno da će podaci biti pohranjeni i korišteni na način koji osigurava zaštitu mog identiteta i anonimnost.
- mi je jasno da sam slobodan/slobodna u bilo kojem trenutku, bez ikakvih obrazloženja, odustati od sudjelovanja u istraživanju.

Sukladno, ja _____ (ime i prezime) dajem svoj dobrovoljni pristanak za sudjelovanje u navedenom istraživanju putem intervjua.

Datum: _____

Potpis sudionika:

Potpis istraživačice:

Prilog 3.

Socio-demografski upitnik

Spol: 1. Muški 2. Ženski

Dob: _____

Zanimanje: _____

Dužina radnog staža (molim navedite broj godina): _____

U svojem radu pretežno se bavim (*moгуće odabrati više odgovora*):

1. počiniteljima seksualnih delikta
2. žrtvama seksualnih delikta
3. i počiniteljima i žrtvama seksualnih delikta
4. niti počiniteljima niti žrtvama seksualnih delikta